

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Bilecová

**Nové české koncernové právo – francúzsky koncept
Rozenblum, nemecké Konzernrecht alebo tretia cesta?**

Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce: JUDr. Petr Čech, LL.M., Ph.D.

Katedra obchodného práva

Dátum vypracovania práce (uzavretia rukopisu): 25. júna 2018

Vyhlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne, že všetky použité zdroje boli riadne uvedené a že práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

Ďalej vyhlasujem, že vlastný text tejto práce vrátane poznámok pod čiarou má 146 477 znakov vrátane medzier.

V Prahe dňa 25. júna 2018

.....
Zuzana Bilecová

Rada by som na tomto mieste poďakovala páňovi JUDr. Petrovi Čechovi, LL.M., Ph.D., vedúcemu mojej diplomovej práce, za ochotu a ústretovosť pri konzultáciách, ako aj za cenné rady a pripomienky k mojej diplomovej práci.

Obsah

Obsah	4
Zoznam použitých skratiek	6
Úvod.....	7
1. Koncernové právo – základné koncepcie v kontinentálnom práve	10
1.1 Právna úprava koncernového práva v Českej republike - prehľad	10
1.2 Nemecký model úpravy koncernu	11
1.3 Francúzsky koncept Rozenblum	15
1.4 Talianska úprava práva skupín spoločností.....	20
1.5 Koncerny v dokumentoch Európskej únie a European Model Company Act	22
1.5.1 Niektoré aspekty koncernového práva v dokumentoch Európskej únie	22
1.5.2 Report on the recognition of the interest of the group (2016)	25
1.6 European Model Company Act.....	27
2. Koncern - charakteristika.....	32
2.1 Koncern ako podnikateľské zoskupenie – všeobecné vymedzenie.....	32
2.2 Jednotné riadenie.....	34
2.2.1 Koncernový záujem.....	35
2.2.2 Jednotná politika koncernu.....	38
2.2.3 Koncepčné riadenie a koordinácia aspoň jednej z významných činností alebo zložiek podnikania koncernu	41
2.3 Formálny predpoklad koncernu – koncernová deklarácia	42
3. Právne dôsledky existencie koncernu	49
3.1 Dôsledky spoločné s právnou úpravou ovplyvnenia a ovládania podľa § 71 ZOK	49
3.2 Vyrovnanie ujmy v režime § 72 ZOK.....	51
3.3 Právo mimostojacich spoločníkov požadovať odkúpenie svojich podielov zo strany riadiacej osoby.....	58
3.4 Správa o vzťahoch.....	59
3.5 Možnosť riadiacej osoby udeľovať pokyny týkajúce sa obchodného vedenia riadenej osobe.....	63
Záver	66
Zoznam použitej literatúry	70

Abstrakt.....	74
Abstract.....	76

Zoznam použitých skratiek

AktG	Nemecký akciový zákon zo dňa 6. septembra 1965(BGBI. I S. 1089).
Cod. civ.	Taliansky občiansky zákonník Codice civile – Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

Úvod

Koncerny, resp. skupiny spoločností v súčasnosti predstavujú vyhľadávanú formu vnútornej organizácie, ktorú si volia predovšetkým veľké podniky (v zahraničnej literatúre tzv. *large-sized enterprises*) na vyvíjanie svojej podnikateľskej činnosti¹. Vytvárané sú tak rozsiahle skupiny spoločností, ktoré majú často pomerne zložitú štruktúru a ktorých jednotliví členovia súčasne pôsobia aj v niekoľkých desiatkach krajín po celom svete². Vytváranie skupín spoločností je vhodným nástrojom z hľadiska obmedzenia podnikateľského rizika vo vzťahu k ostatným členom skupiny, takisto na expanziu na nové trhy, ako aj pre využívanie daňových výhod³.

Z pohľadu historického predstavujú koncerny, resp. skupiny spoločností (tento pojem je používaný predovšetkým v zahraničnej literatúre a v rámci tejto práce budú oba pojmy používané ako synonymá) pomerne recentný fenomén. Počiatky ekonomickej koncentrácie vo forme vytvárania skupín spoločností siahajú do konca 19. storočia, pričom prvé reakcie práva na tento fenomén prichádzajú v 20. storočí⁴. Zákon, prípadne rozhodovacia prax súdov, tak v mnohých krajinách zasiahol, aby upravil už konsolidovaný fenomén a napravil jeho niektoré nepriaznivé vplyvy⁵. Napriek tomu, že ide o pomerne novú súčasť obchodného práva, jej význam neustále rastie, a to vzhľadom na miesto ekonomickej činnosti skupín spoločností v rámci celosvetového hospodárstva. Talianska odborná literatúra ponúka názor, že objavenie sa skupín spoločností „predstavovalo v oblasti právnej organizácie ekonomickej aktivity rovnako

¹ Napríklad talianska literatúra uvádza, že v talianskom prostredí 50% spoločností s aspoň 50 zamestnancami sú spoločnosťami, ktoré sú súčasťou skupiny, a že takmer všetky spoločnosti s najmenej 1000 zamestnancami patria do nejakej skupiny spoločností. Na základe informácií o pomeroch v ďalších krajinách možno uviesť, že súčasťou skupiny je približne 70% spoločností v Nemecku, 60% francúzskych spoločností a 55% britských spoločností. GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe. *Direzione e coordinamento di società*. 2. vyd. Bologna: Zanichelli Editore, 2014, s. 1.

² Uvádza sa napríklad, že talianska skupina Pirelli zahŕňala aj vyše 100 spoločností, ktoré pôsobili vo viac ako 30 krajinách po celom svete (z toho v 16 členských štátoch Európskej únie) a zamestnávala viac ako 30 000 zamestnancov. CHIAPPETTA, Francesco; TOMBARI, Umberto. Perspectives on Group Corporate Governance and European Company Law. *European Company and Financial Law Review*. 2012, roč. 9, č. 3, s. 265.

³ ČERNÁ, Stanislava; ŠTENGLOVÁ, Ivana; PELIKÁNOVÁ, Irena a kol. *Právo obchodných korporácií*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 205.

⁴ Napríklad v Nemecku sa parciálnymi problémami koncernového práva zaoberali najprv *Notverordnung* z roku 1931 a následne *Aktiengesetz* z roku 1937, obsiahlu úpravu koncernového práva však priniesol až *Aktiengesetz* z roku 1965 (Bližšie viď napríklad EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias. *Konzernrecht*. 10. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 5.). V Taliansku sa zase problematikou skupín spoločností zaoberal taliansky Najvyšší súd už koncom 60. rokov 20. storočia.

⁵ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 4.

významnú inováciu, ako bol v 19. storočí nástup akciovej spoločnosti, ako spoločnosti charakterizovanej rozdelením základného kapitálu na akcie a obmedzeným ručením spoločníkov⁶. Dôkazom významnosti tejto oblasti obchodného práva je tiež skutočnosť, že Európska únia, resp. jej právni predchodcovia, sa otázkami, ktoré spadajú do rámca koncernového práva, priebežne zaoberá od 70. rokov 20. storočia. Okrem toho sú otázky koncernového práva predmetom záujmu aj rôznych skupín akademikov a odborníkov, ktorí v posledných desaťročiach vypracovali návrhy právnej úpravy koncernov pre členské štáty Európskej únie.

Do českého právneho poriadku bola právna úprava koncernov, resp. zo širšieho uhlu pohľadu právna úprava podnikateľských zoskupení, vložená až pomerne neskôr, a to novelou *Obchodního zákoníku*, zákonom č. 370/2001 Sb., ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2001. V súvislosti s rekodifikáciou súkromného práva v Českej republike došlo k zrušeniu zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník a právna úprava koncernov je v súčasnosti obsiahnutá v zákone č. 90/2012 Sb., o obchodných spoločnostiach a družstvech (*zákon o obchodních korporacích*).

Problematika koncernov má širší rozmer a prejavuje sa v rôznych oblastiach práva – koncerny sú upravované nielen normami obchodného práva, ale aj normami práva daňového, pracovného, insolvenčného a tiež tzv. práva kartelového. Táto práca sa venuje obchodnoprávnym aspektom právnej úpravy koncernov v Českej republike, pričom sa bližšie zameriava na koncernové právo v užšom slova zmysle, tzn. na tie ustanovenia *zákona o obchodních korporacích*, ktoré sa týkajú koncernu ako najvyššieho typu podnikateľského zoskupenia charakterizovaného jednotným riadením.

Cieľom práce je analyzovať právnu úpravu koncernového práva v Českej republike, účinnú od 1. januára 2014 po rekodifikácii súkromného práva, a to na pozadí porovnania s dvoma významnými prístupmi k fenoménu koncernov, resp. skupín spoločností, a to nemeckého *Konzernrecht* a francúzskeho konceptu *Rozenblum*. V niektorých častiach práce je tiež využitý taliansky model, ak je to z hľadiska cieľa práce relevantné.

Vzhľadom na uvedený cieľ práce bude využitá predovšetkým komparatívna metóda. V rámci prvej kapitoly bude podaný stručný prehľad právnej úpravy

⁶ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit, s. 1 - 2.

koncernového práva v Českej republike, nasledovaný načrtnutím kľúčových aspektov nemeckej a francúzskej koncepcie skupín spoločností a čiastočne tiež talianskej právnej úpravy. Posledná časť prvej kapitoly bude venovaná dokumentom Európskej únie, resp. jej právnych predchodcov, týkajúcim sa skupín spoločností a tiež modelovému zákonu *European Model Company Act*. Druhá kapitola sa zameria na všeobecné vymedzenie koncernu ako podnikateľského zoskupenia, nasledované legálnou definíciou koncernu, obsiahnutej v ustanovení § 79 zákona o obchodných korporáciách, a podrobnejším zanalyzovaním jednotného riadenia a koncernovej deklarácie. Po zanalyzovaní úpravy príslušného problému v Českej republike bude nasledovať analýza úpravy v Nemecku, Francúzsku a Taliansku a ich porovnanie v niektorých aspektoch. Tretia kapitola je venovaná právnym dôsledkom, ktoré zákon o obchodných korporáciách spája s existenciou koncernu. Dôraz je kladený predovšetkým na otázku vyrovnania ujmy v režime ustanovenia § 72 ZOK a na otázku pokynov do obchodného vedenia riadených spoločností. Aj v tejto kapitole budú v niektorých aspektoch po analýze českej úpravy analyzované vyššie uvedené koncepty príslušných krajín.

Práca vychádza z právnych predpisov účinných ku dňu 25. 6. 2018.

1. Koncernové právo – základné koncepcie v kontinentálnom práve

1.1 Právna úprava koncernového práva v Českej republike - prehľad

Právna úprava koncernového práva v Českej republike zaznamenala v súvislosti s rozsiahlou rekonštrukciou súkromného práva, ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2014, významné zmeny. V súčasnosti platná a účinná úprava nahradila právnu úpravu obsiahnutú v zákone č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (ďalej len ObchZ), ktorá mala svoju inšpiráciu v nemeckom koncernovom práve.

Nová právna úprava podnikateľských zoskupení bola zaradená do zákona č. 90/2012 Sb., o obchodných spoločnostiach a družstvách (ďalej len „zákon o obchodných korporáciách“), a ako uvádza dôvodová správa k tomuto zákonu, zákonodarca zvolil za inšpiračný zdroj tzv. koncept Rozenblum, ktorý bol rozvinutý francúzskou judikatúrou⁷. Česká republika sa tak zaradila do skupiny členských štátov Európskej únie, ktoré v istom rozsahu uznávajú existenciu záujmu koncernu (resp. záujmu skupiny spoločností – pojem používaný v zahraničnej literatúre). Zároveň Česká republika spolu s Talianskom a Maďarskom vytvárajú podskupinu štátov, ktoré zakotvujú uznanie záujmu koncernu (resp. skupiny) priamo v legislatívnej úprave⁸.

Avšak samotná dôvodová správa k zákonu o obchodných korporáciách uvádza, že nová právna úprava nesleduje francúzsky koncept v plnom rozsahu⁹. Nová právna úprava podnikateľských zoskupení tak preberá niektoré aspekty právnej úpravy podnikateľských zoskupení obsiahnutej už v *Obchodní zákoníku*, napríklad správu o vzťahoch medzi prepojenými osobami či právo tzv. mimostojacich spoločníkov požadovať na ovládajúcej osobe, aby odkúpila ich podiely, čo nie sú inštitúty vlastné francúzskemu modelu.

V rámci tejto kapitoly bude priestor venovaný popisu základných aspektov charakterizujúcich nemecké koncernové právo, ktoré bolo inšpiračným zdrojom právnej

⁷ Dôvodová správa k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodných spoločnostiach a družstvách (zákon o obchodných korporáciách). Dostupné z WWW:

<<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>>.

⁸ Report on the recognition of the interest of the group [online]. 2016 [cit. 2018-04-17]. s. 22. Dostupné z WWW: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2888863>.

⁹ Dôvodová správa k zákonu o obchodných korporáciách.

úpravy účinnej do konca roku 2013, a francúzsky koncept Rozenblum, ktorý je deklarovaný ako hlavný inšpiračný zdroj v súčasnosti účinnej právnej úpravy. Tento popis bude východiskom pre ďalšie časti práce, kde bude prístupné k hlbšej analýze novej českej právnej úpravy koncernového práva na pozadí porovnania s nemeckým Konzernrecht a francúzskou doktrínou Rozenblum. Jej súčasťou bude aj stručný prehľad právnej úpravy skupín spoločností v Taliansku, pretože táto právna úprava vykazuje určité podobnosti, spoločné znaky s českou právnou úpravou a v ďalšom texte bude odkazované na niektoré aspekty tejto právnej úpravy, ktorých porovnanie sa javí ako prínosné pre ozrejenie tejto problematiky. Posledná časť tejto kapitoly sa zameria na prehľad dokumentov prijatých v posledných rokoch na úrovni Európskej únie a týkajúcich sa problematiky skupín spoločností (resp. koncernov), vzhľadom na to, že miesto skupín spoločností v rámci hospodárstva Európskej únie je dôležité a Európska únia sa pravidelne, ako bolo uvedené vyššie, už od 70. rokov minulého storočia zaoberá touto otázkou a snaží sa nájsť vhodné prostriedky, ako reagovať na fenomén skupín spoločností. V neposlednom rade bude pojednané o modelovom zákone *European Model Company Act*, ktorý bol vypracovaný skupinou uznávaných akademikov v oblasti obchodného práva.

1.2 Nemecký model úpravy koncernu

Právna úprava koncernov v nemeckom akciovom zákone (*Aktiengesetz*) bola inšpiračným zdrojom pre českú právnú úpravu obsiahnutú v *Obchodním zákoníku* účinnú do 31. decembra 2013 a tiež pre právnú úpravu v niektorých ďalších členských štátoch Európskej únie, ako napríklad v Portugalsku, Slovinsku a Chorvátsku¹⁰. Z nemeckej koncepcie koncernového práva rovnako vychádzal aj návrh Deviatej smernice o skupinách spoločností z prelomu 70. a 80. rokov 20. storočia, ktorý mal zjednotiť úpravu skupín spoločností na úrovni právnych predchodcov Európskej únie, resp. neskôr Európskej únie samotnej.

Nemecký akciový zákon v rámci všeobecných ustanovení týkajúcich sa tzv. prepojených podnikov (*verbundene Unternehmen*) rozlišuje v ustanovení § 18 medzi tzv. podriadeným (*Unterordnungskonzern*) a tzv. nepodriadeným koncernom

¹⁰ Report on the recognition of the interest of the group.

(*Gleichordnungskonzern*). Jednotné riadenie je znakom charakterizujúcim oba tieto typy koncernu, avšak podriadený koncern sa ešte vyznačuje vzťahmi ovládania (závislosti) (*Abhängigkeitsbeziehungen*) medzi ovládajúcim podnikom (*herrschendes Unternehmen*) a ovládanými podnikmi (*abhängige Unternehmen*). Naproti tomu nepodriadený koncern charakterizuje neprítomnosť vzťahov ovládania medzi zúčastnenými podnikmi¹¹.

Aktiengesetz ďalej rozlišuje, tak ako to činil *Obchodní zákoník* do konca roku 2013, tzv. zmluvný (*Vertragskonzern*) a tzv. faktický koncern (*faktischer Konzern*). O tzv. zmluvný koncern ide v prípade, že medzi podnikmi, ktoré podliehajú jednotnému riadeniu, a podnikom, ktorý jednotné riadenie vykonáva, bola uzavretá tzv. ovládacia zmluva (*Beherrschungsvertrag*). Okrem toho zákon pracuje ešte s pojmom tzv. začlenenia (*Eingliederung*) ako s najintenzívnejším spôsobom koncernového spojenia¹². Pokiaľ ovládacia zmluva uzavretá nebola, resp. nedošlo k začleneniu, ale prvok jednotného riadenia je napriek tomu prítomný, ide o tzv. faktický koncern, a to aj v prípade, že by bola napríklad medzi zúčastnenými podnikmi uzavretá iná než ovládacia zmluva (napríklad niektorá z ďalších tzv. podnikových zmlúv upravených v ustanoveniach § 291 a 292 AktG) (*Unternehmensverträge*)¹³.

Nemecký model koncernového práva býva označovaný ako model, ktorý neuznáva záujem koncernu¹⁴. Toto tvrdenie je pravdivé v určitom rozsahu, čo možno najlepšie ilustrovať na porovnaní právnej úpravy tzv. faktického a tzv. zmluvného koncernu. Konkrétne v prípade tzv. faktického koncernu, tzn. v situácii, keď nebola uzavretá zmluva o ovládaní, má aj po začlenení spoločnosti do koncernu prednosť záujem jednotlivcej ovládanej spoločnosti pred záujmom koncernu¹⁵. Ustanovenie § 311 ods. 1 AktG uvádza, že ovládajúci podnik nesmie využiť svoj vplyv na to, aby presadil v ovládanej spoločnosti prijatie a realizáciu takých opatrení alebo takého právneho jednania, ktoré by boli pre ovládanú spoločnosť nevýhodné, iba ak by došlo k náhrade takejto jednotlivcej ujmy. Z toho vyplýva, že aj v prípade tzv. faktického koncernu

¹¹ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias. *Aktien- und GmbH-Konzernrecht*. 8. vyd. München: C. H. Beck, 2016, s. 76.

¹² ČERNÁ, Stanislava. *Konzernové právo v Nemecku, Evropské unii a České republice*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 47.

¹³ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 67.

¹⁴ Report on the recognition of the interest of the group.

¹⁵ ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 33.

nemecký akciový zákon pripúšťa možnosť, aby ovládajúci podnik presadil pokyn nevýhodný pre ovládanú spoločnosť, avšak len za predpokladu, že takáto jednotlivá ujma bude, v súlade s ustanovením § 311 ods. 2 AktG, vyrovnaná do konca účtovného obdobia (resp. obchodného roku – *Geschäftsjahr*).

Naproti tomu v prípade existencie ovládacej zmluvy *Aktiengesetz* pripúšťa možnosť nadradenia koncernového záujmu (chápaného však odlišne od pojatia koncernového záujmu v ustanovení § 79 ods. 2 ZOK¹⁶) nad záujmy jednotlivých ovládaných spoločností. Konkrétne v ustanovení § 308 ods. 1 nemecký akciový zákon upravuje oprávnenie ovládajúceho podniku dávať predstavenstvu ovládanej spoločnosti pokyny týkajúce sa riadenia. Navyše, pokiaľ zmluva o ovládaní nestanovuje nič iné, tak podľa zákona môže ovládajúci podnik udeľovať pokyny, ktoré sú pre ovládanú spoločnosť nevýhodné, avšak to za predpokladu, že takýto pokyn je v záujme buď priamo ovládajúceho podniku alebo iného podniku, s ktorým ovládaná spoločnosť tvorí koncern.

Čo sa týka právnych dôsledkov spojených s existenciou zmluvného koncernu, *Aktiengesetz* ich zakotvuje hneď niekoľko. V ustanovení § 302 AktG je zakotvená povinnosť pre druhú zmluvnú stranu (v zmysle ovládajúcej osoby) vyrovnať ročnú stratu, ktorá vznikne za trvania zmluvy a nemôže byť vyrovnaná z iných rezerv vytvorených z nerozdelených ziskov¹⁷. Ďalším právnym dôsledkom existencie zmluvného koncernu je právo tzv. mimostojacich akcionárov na primerané vyrovnanie, ktoré môže mať formu tzv. pevného alebo tzv. variabilného vyrovnania (§ 304 AktG). Prostredníctvom poskytnutia vyrovnania by tak malo byť dosiahnuté, že mimostojaci akcionári budú v rovnakej pozícii, v akej by boli bývalí, keby nebola bývala uzavretá zmluva, a teda spoločnosť by bola bývala zostala nezávislá¹⁸. Ďalším nástrojom ochrany mimostojacich akcionárov je v súlade s § 305 AktG povinnosť druhej zmluvnej strany (ovládajúcej osoby) odkúpiť na žiadosť týchto spoločníkov ich akcie za v zmluve určené primerané odstupné. Oproti právu na vyrovnanie je tento prostriedok určený pre tých akcionárov, ktorí si želajú ukončiť svoju účasť v spoločnosti. V ustanovení § 309 AktG je ďalej explicitne zakotvená povinnosť zákonných zástupcov ovládajúcej osoby

¹⁶ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias. *Konzernrecht*. 10. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 442.

¹⁷ ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 45 - 46.

¹⁸ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit, s. 433.

k náhrade škody, ktorá vznikla v dôsledku toho, že porušili starostlivosť riadneho a svedomitého obchodného vedúceho (*Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsleiters*) pri udeľovaní pokynov. Okrem toho má rovnakú odpovednosť aj samotná ovládajúca osoba, aj keď ju zákon výslovne nestanovuje. Ako však uvádza odborná literatúra, odpovednosť ovládajúcej osoby sa odvodzuje zo všeobecných právnych zásad na základe existencie zmluvy¹⁹. V ustanovení § 310 AktG je navyše zakotvená aj odpovednosť členov predstavenstva a dozornej rady ovládanej spoločnosti. Tí odpovedajú spoločne a nerozdielne s osobami povinnými k náhrade ujmy podľa § 309 AktG, keď porušili svoje povinnosti. Dôležitým nástrojom ochrany veriteľov spoločnosti je tiež v § 303 AktG zakotvená povinnosť ovládajúcej osoby zaistiť pohľadávky veriteľov ovládanej osoby v súvislosti s ukončením zmluvy.

V prípade faktického koncernu rozlišuje odborná literatúra tzv. jednoduchý faktický koncern (*einfacher faktischer Konzern*) a tzv. kvalifikovaný faktický koncern (*qualifizierter faktischer Konzern*) a spája s nimi aj rozdielne právne dôsledky. Podstata jednoduchého faktického koncernu spočíva v tom, že v rámci koncernového riadenia možno rozlišovať jednotlivé opatrenia, jednotlivé zásahy zo strany ovládajúcej osoby²⁰. Právnym dôsledkom existencie jednoduchého faktického koncernu je potom povinnosť ovládajúcej osoby vyrovnať každú jednotlivú izolovateľnú ujmu, ktorá bola spôsobená ovládanej spoločnosti v dôsledku uplatňovania vplyvu ovládajúcou osobou (§ 311 AktG). K vyrovnaniu ujmy musí dôjsť do konca obchodného roka, v ktorom bola ovládanej spoločnosti spôsobená, prípadne *Aktiengesetz* pripúšťa možnosť, aby do konca roka bolo len stanovené, kedy a prostredníctvom akých výhod bude takáto ujma vyrovnaná. Nemecký akciový zákon počíta aj s eventualitou, že by k vyrovnaniu ujmy vo vymedzených časových úsekoch nedošlo. V takom prípade nastupuje povinnosť ovládajúcej osoby k náhrade škody, ktorá vznikne ovládanej osobe z dôvodu nesplnenia povinnosti podľa § 311 AktG zo strany ovládajúcej osoby. Popri ovládajúcej osobe odpovedajú za škodu solidárne aj zákonní zástupcovia ovládajúcej osoby, ktorí primáli ovládanú spoločnosť k nevýhodnému právnemu jednaniu alebo k prijatiu nevýhodného opatrenia.

¹⁹ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 551 – 552.

²⁰ ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 33.

Naproti tomu sa tzv. kvalifikovaný faktický koncern vyznačuje tým, že ovládajúca osoba uplatňuje svoj vplyv voči ovládanej spoločnosti takým spôsobom, že nie je možné jednotlivé zásahy izolovať, a nie je tak možné aplikovať režim stanovený § 311 AktG²¹ (nemecká literatúra v tejto súvislosti používa slovné spojenie *Unmöglichkeit des Einzelausgleichs*²²). Nemecké súdy a doktrína dospeli k záveru, že pre takéto prípady sa bude analogicky aplikovať § 302 AktG o povinnosti prevziať stratu ovládanej osoby²³. Ochrana veriteľov zabezpečuje analogická aplikácia ustanovenia § 303 AktG zakotvujúceho povinnosť ovládajúcej osoby zaistiť pri ukončení ovládacej zmluvy pohľadávky veriteľov ovládanej spoločnosti.

1.3 Francúzsky koncept Rozenblum

Francúzsky koncept Rozenblum rozvinutý judikatúrou a vychádzajúci z uznania existencie záujmu skupiny spoločností je v súčasnosti priamym alebo nepriamym inšpiračným zdrojom pre riešenie otázok koncernového práva v niektorých členských štátoch Európskej únie²⁴. Stal sa inšpiračným zdrojom aj pre českého zákonodarcu pri prijímaní zákona o obchodných korporáciách. Podobne aj Európska únia upustila od nemeckého modelu *Konzernrecht*, z ktorého vychádzal návrh Deviatej smernice, ako už bolo uvedené vyššie, a naopak Reflexná skupina odporučila Európskej komisii zvážiť prijatie odporúčania, ktoré by uznalo záujem skupiny²⁵. V Akčnom pláne z roku 2012 Európska komisia deklarovala plán predstaviť v roku 2014 iniciatívu uznávajúcu záujem skupiny²⁶. Následne na to v roku 2014 Európska komisia vytvorila tzv. Neformálnu skupinu odborníkov na obchodné právo (*The Informal Company Law Expert Group*), ktorá vypracovala Správu o uznávaní záujmu skupiny (*Report on the*

²¹ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2013 op. cit., s. 470.

²² EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 746.

²³ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 750.

²⁴ Z poslednej doby možno uviesť právnu úpravu v Maďarsku, ktorá sa takisto vybrala smerom k rozhodnutiu Rozenblum. Podobne najvyššie súdy v Estónsku a Španielsku prijali vo svojich rozhodnutiach koncept Rozenblum s určitými modifikáciami. Bližšie vid': CONAC, Pierre-Henri. The Chapter on Groups of Companies of the European Model Company Act (EMCA). *European Company and Financial Law Review*. 2016, roč. 13, č. 2. s. 304 – 305.

²⁵ Report of the Reflection Group on the Future of EU Company Law [online]. 2011. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf>.

²⁶ Akčný plán: Európske právo obchodných spoločností a správa a riadenie spoločností – moderný právny rámec pre angažovanejších akcionárov a udržateľnejšie spoločnosti COM (2012) 740, s. 15. Dostupné z WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0740&from=CS>.

recognition of the interest of the group), ktorého členovia sa okrem iného vyslovili, že Európska komisia by mala konzultovať, či by na úrovni Európskej únie malo byť prijaté „opatrenie“ (*action*), ktoré by uznávalo záujem skupiny vo vzťahu k dcérskym spoločnostiam, ktoré sú 100 % vlastnené materskou spoločnosťou, pričom takéto uznanie by sa mohlo pridržovať línie konceptu Rozenblum.

To, čo dnes označujeme ako francúzsku koncepciu skupín spoločností, je koncepcia vychádzajúca z rozhodnutia francúzskeho Kasačného dvora (*Cour de Cassation*) v trestnej veci Marca Rozenbluma zo dňa 4. februára 1985. Oproti nemeckému modelu úpravy koncernového práva v akciovom zákone Francúzsko nemá obsiahlu úpravu práva skupín spoločností. Francúzske právne predpisy tak ani neupravujú výnimku pre skupiny spoločností z pravidla, že členovia orgánov spoločnosti majú povinnosť uprednostňovať záujem spoločnosti pred ostatnými záujmami²⁷. Vzhľadom na to, ako uvádza zahraničná literatúra, že francúzske obchodné právo je silnejšie ako v iných právnych poriadkoch determinované trestným právom, sú obchodnoprávne požiadavky presadzované pomocou trestnoprávnej hrozby a prípadne aj trestnoprávnych sankcií²⁸. Tak vo vzťahu k povinnosti členov orgánov spoločnosti uprednostňovať individuálny záujem jednotlivcej spoločnosti pred inými možnými záujmami, bez ohľadu na to, že takáto spoločnosť je eventuálne súčasťou skupiny, upravuje francúzsky obchodný zákonník *Code de commerce* trestný čin zneužitia majetku spoločnosti (*l'abus des biens sociaux*; čl. L 241-3 ods. 4 a čl. L 242-6 ods. 3). Člen riadiaceho orgánu kapitálovej spoločnosti sa dopustí tohto trestného činu, keď „v zlej viere užije majetok spoločnosti v rozpore s jej záujmami k vlastnému prospechu alebo prospechu inej spoločnosti, na ktorej sa priamo alebo nepriamo účastní“²⁹. V praxi ale v rámci fungovania skupín spoločností dochádza k prijímaniu rozhodnutí a realizovaniu opatrení, ktoré nie sú v súlade s individuálnym záujmom jednotlivcej skupiny, ale naopak sú realizované opatrenie v záujme skupiny. Realita fungovania skupín spoločností a právna úprava

²⁷ PELIKÁN, Robert. *Právni subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 105.

²⁸ LUTTER, Marcus. Zur Privilegierung einheitlicher Leitung im französischen (Konzern-)Recht. In GOERDELER, Reinhard et al. *Festschrift für Alfred Kellermann zum 70. Geburtstag am 29. November 1990*, s. 264.

²⁹ PELIKÁN, Robert 2012 op. cit., s. 106.

týkajúca sa skupín spoločností tak po pomerne dlhú dobu boli vo vzájomnom rozpore, ktorý pomohli prekonať až rozhodnutia francúzskeho Kasačného dvora³⁰.

Je však potrebné uviesť, že problémom záujmu skupiny (*l'interêt du groupe*), resp. možnosťou jeho preváženia nad záujmom jednotlivcej spoločnosti, sa francúzske sudy zaoberali vo svojich rozhodnutiach už skôr, než Kasačný dvor vydal rozhodnutie vo veci Rozenblum v roku 1985 – prvé rozhodnutia pochádzajú z polovice 50. rokov 20. storočia a významným predkrokom bolo aj rozhodnutie vo veci Agache-Willot z roku 1974. Už v tomto rozhodnutí parížsky *Tribunal correctionnel* stanovil tri podmienky, za splnenia ktorých môže byť jednanie vyznačujúce sa rozporom so záujmom jednotlivcej spoločnosti, ktorá je súčasťou skupiny, ospravedlniteľné a vedúce osoby teda nebudú vystavené trestnej odpovednosti. Konkrétne má byť zisťované, či existuje „*ekonomické zoskupenie, ktoré je pevne štruktúrované, spočívajúce na základoch, ktoré nie sú umelo vytvorené,*“ a či spoločnosti, ktoré tvoria skupinu „*prispievajú k realizácii cieľa skupiny (objet social du groupe), ktorý môže niekedy nahradiť ciele jednotlivých spoločností, ktoré ju tvoria*“³¹. Druhou požiadavkou je, že „*obety, ktoré sú požadované na jednej zo spoločností, sú realizované v záujme skupiny na udržanie jeho rovnováhy, alebo pre sledovanie globálnej koherentnej politiky, a nie v osobnom záujme vedúcich*“³². Nakoniec bude v konkrétnom prípade potrebné overiť, či „*obety neprinášajú dotknutej spoločnosti významné riziká, bez dostatočného protiplnenia, alebo či tieto riziká nie sú v disproporcii s reálnymi možnosťami spoločnosti, umožňujúcimi v samotnom momente rozhodnutia predvídať závažné ťažkosti pre budúcnosť, ktoré by spôsobili škodu jej akcionárom a veriteľom*“³³.

V samotnom rozhodnutí vo veci Rozenblum francúzsky Kasačný súd stanovil podmienky, za splnenia ktorých nenastúpi trestná odpovednosť vedúcich (*dirigeants*) za zneužitie majetku spoločnosti (*l'abus des biens sociaux*). Kľúčovou je časť rozhodnutia, kde súd konštatuje, že „*finančný prínos, ktorý poskytla jedna členská spoločnosť inej*

³⁰ Forum Europaeum Konzernrecht. Konzernrecht für Europa. *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht*. 1998, roč. 27, č. 4. s. 704 – 705.

³¹ JEANDIDIER, Wilfrid. Sociétés – Abus des biens, du crédit, des pouvoirs ou des voix. In: LexisNexis [právni informačný systém]. [cit. 2018-04-18].

³² Tamže.

³³ „... si ces sacrifices ne font pas courir à la société concernée des risques importants, sans contrepartie suffisante, ou hors de proportion avec ses possibilités réelles, permettant de prévoir, au moment même de la décision, des difficultés graves pour l'avenir, préjudiciables à ses actionnaires et à ses créanciers personnels.“

*z rozhodnutia osôb riadiacich právne či fakticky prispievajúcu spoločnosť, je diktovaný spoločným ekonomickým, sociálnym alebo finančným záujmom hodnoteným z pohľadu politiky definovanej pre skupinu ako celok, pričom príspevok nezostane bez protiplnenia alebo nenaruší rovnováhu medzi zapojením rôznych spoločností v skupine a nepresiahne finančné možnosti zaťaženej spoločnosti*³⁴.

Základ francúzskeho modelu je vystavaný na troch podmienkach, ktoré musia byť splnené:

- 1) existencia reálnej skupiny spoločností, ktorá má spoločný záujem (či už ekonomický, sociálny alebo finančný) hodnotený z pohľadu spoločnej skupinovej politiky,
- 2) finančný príspevok (prínos) (*conours*) nezostane bez protiplnenia alebo/a nenaruší rovnováhu medzi záväzkami jednotlivých spoločností v rámci skupiny,
- 3) finančný príspevok nesmie presiahnuť finančné možnosti spoločnosti, ktorá takýto príspevok poskytla.

Je potrebné dodať, že v francúzskej doktríne sa objavujú dva prístupy k podmienkam uvedeným v bode 2). Časť autorov sa prikláňa k názoru, že obe tieto podmienky musia byť kumulatívne splnené, aby členovia riadiaceho orgánu spoločnosti neboli trestne zodpovední za zneužitie majetku spoločnosti. Zástancovia druhého názorového prúdu volia „voľnejší“ prístup, keď tieto dve podmienky (poskytnutie protiplnenia a nenarušenie rovnováhy) považujú za vzájomné alternatívy³⁵.

Zahraničná odborná literatúra poukazuje na to, že súdy majú v rozhodovacej praxi tendenciu aplikovať podmienky konceptu Rozenblum reštriktívne³⁶. Súdy tak kladú pri rozhodovaní dôraz na existenciu „skutočnej, pravej skupiny so skutočným koncernovým

³⁴ Opis prekladu z ČERNÁ, Stanislava. Ke koncepci podnikateľských seskupení v návrhu obchodného zákona. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). Pocta Milošovi Tomsovi. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 75. „*Le concours financier apporté par les dirigeants de fait o de droit d'une société, à une autre entreprise d'une même groupe dans laquelle ils sont intéressés directement ou indirectement, doit être dicté par un intérêt économique, social ou financier commun, apprécié au regard d'une politique élaborée pour l'ensemble de ce group, e ne doit ni être démuní de contrepartie ou rompre l'équilibre entre les engagements respectifs des diverses sociétés concernées, ni excéder les possibilités financières de celle qui en supporte la charge.*“ Cass. crim., 4 février 1985, n°84-91.581.

³⁵ Tamže, s. 80.

³⁶ CONAC, Pierre-Henri. Das französische Recht zur Anerkennung des Gruppeninteresses seit der Rozenblum-Entscheidung. In HOMMELHOFF, Peter; LUTTER, Marcus; TEICHMANN, Christoph (Hrsg.). *Corporate Governance im grenzüberschreitenden Konzern*. Berlin: De Gruyter, 2017, s. 94.

*záujmom*³⁷. Ako príklad, kedy bolo odvolávanie sa na rozhodnutie Rozenblum odmietnuté, sa uvádza prípad skupiny spoločností, ktorá sa skladala z dvoch spoločností len čisto z daňových dôvodov, tzn. činnosť bola medzi dve spoločnosti rozdelená umelo. Ohľadom podmienky koherentnej skupinovej politiky nie je prístup francúzskych súdov veľmi prísny. Uvádza sa tak, že v mnohých prípadoch je existencia koherentnej politiky predpokladaná, prípadne ju síce súdy v rozhodnutiach spomínajú bez toho, aby ju však ďalej rozpracovávali³⁸.

Zahraničná literatúra uvádza, že v praxi najrelevantnejšou podmienkou je, či finančný príspevok (pomoc) nepresahuje finančné možnosti spoločnosti, ktorá ho poskytuje. Vo väčšine prípadov, ktoré sa dostali pred súd, vyhlásila spoločnosť insolvenčiu a členovia jej riadiaceho orgánu sa odvolávali na doktrínu Rozenblum, aby chránili samých seba pred trestnou odpovednosťou³⁹. Zahraniční autori tak poukazujú na to, že koncept Rozenblum zohráva vo Francúzsku (v krajine svojho pôvodu) rolu predovšetkým v prípadoch insolvencie, tzn. v prípadoch už tzv. „gone concern“, a nie obchodnoprávneho konceptu vnútroskupinového systému vyrovnávania pre transakcie v rámci tzv. „going concern“⁴⁰ (tzn. keď je ešte skupina spoločností funkčným celkom). Avšak jedno z nedávnych rozhodnutí, keď francúzsky Kasačný dvor rozhodoval o trestnej zodpovednosti za zneužitie majetku spoločnosti, navodzuje dojem, že podmienky aplikácie konceptu Rozenblum sa môžu do budúca vyvíjať smerom k jeho „zmäkčeniu“. Konkrétne v rozhodnutí z roku 2016⁴¹ možno pozorovať, že trestný senát sa v rámci rozhodovania zaoberal otázkou existencie skupiny spoločností, takisto zdôraznil, že do budúca bude poskytnuté protiplnenie, avšak rozhodnutie „mlčí“ ohľadom podmienky neprekročenia finančných možností spoločnosti poskytujúcej finančnú pomoc, a to napriek tomu, že jej aktivita bola výrazne stratová⁴². Navyše, napriek tomu, že medzi výsledkami spoločností existovala nerovnováha, Kasačný dvor

³⁷ Tamže, s. 94.

³⁸ Tamže, s. 94.

³⁹ Tamže, s. 95.

⁴⁰ BÖCKLI, Peter. Kritische Würdigung des Vorschlags des Forum Europaeum on Company Groups aus schweizerischer Perspektive. In HOMMELHOFF, Peter; LUTTER, Marcus; TEICHMANN, Christoph (Hrsg.). *Corporate Governance im grenzüberschreitenden Konzern*. Berlin: De Gruyter, 2017, s. 381.

⁴¹ Rozsudok trestnoprávnej komory Kasačného dvora zo dňa 6. apríla 2016 sp. zn. 15-80.150.

⁴² BOURSIER, Marie-Emma. Reconnaissance du fait justificatif de groupe de sociétés dans l'abus de biens sociaux: vers un assouplissement de la jurisprudence Rozenblum?. *Revue des sociétés*. 2016, č. 9. s. 541.

nekonštatoval trestnú odpovednosť, a to z dôvodu, že u vedúcich osôb nebol zistený úmysel jednať proti záujmom spoločnosti, ktorá utrpela ujmu⁴³.

1.4 Talianska úprava práva skupín spoločností

V rámci práce bude odkazované aj na taliansku právnu úpravu, a to z dôvodu, že v súvislosti s rozsiahlou reformou obchodného práva v roku 2003, ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2004, bolo pristúpené aj k zavedeniu právnej úpravy týkajúcej sa skupín spoločností. Legislatívnym dekrétom č. 6/2003 (d.lgs. 6/2003) (právny predpis vydávaný vládou so silou zákona) zo 17. januára 2003 bolo do talianskeho občianskeho zákonníka (*Codice Civile*, skrácované ako „cod. civ.“) vložené nové znenie IX. hlavy, ktorá je nazvaná *Direzione e coordinamento di società* (Riadenie a koordinácia spoločností) a ktorá v rámci ustanovení § 2497 až § 2497-septies upravuje jednak otázku odpovednosti, ale zaoberá sa aj otázkami publicity, odôvodnenia rozhodnutí spoločností, ktoré sú podriadené riadiacej a koordinačnej činnosti, ako aj práva spoločníkov vystúpiť zo spoločnosti a otázkami financovania. Samotný pojem „skupiny spoločností“ však nie je v *Codice civile* definovaný, ani ho zákon v rámci príslušnej hlavy nepoužíva, čo niektorí autori vysvetľujú tak, že sa tým chcelo „podčiarknuť, že skupina nie je realita vytvorená právom, ale naopak je to realita právom nájdená“⁴⁴.

Z pohľadu historického možno doplniť, že už pred reformou práva spoločností v roku 2003 boli niektoré aspekty problematiky skupín spoločností upravené špeciálnymi právnymi predpismi – napríklad v *Testo Unico delle Leggi in Materia Bancaria e Creditizia* (*Testo Unico Bancario*, literatúre sa používa skratka T.U.B., taliansky bankový kódex) alebo *Testo Unico delle Disposizioni in Materia di Intermediazione finanziaria* (známy ako *Testo Unico della Finanza*; v literatúre sa používa pre tento zákon skratka T.U.F., obsahuje úpravu finančného sprostredkovania). Právna úprava, ktorá by sa zaoberala skupinami spoločností vo všeobecnej rovine, však chýbala. Problematikou skupín spoločností, ako aj konkrétne záujmu skupiny (*interesse*

⁴³ Tamže, s. 541.

⁴⁴ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 4.: „... ma è significativo che i nuovi art. 2497 – 2497-septies, che essa ha introdotto nel codice civile, non enuncino neppure il concetto di gruppo di società (...) volendo con ciò sottolineare che il gruppo non è una realtà creata dal diritto, ma è invece una realtà da esso trovata.”

di gruppo) sa talianska právna veda a judikatúra zaoberali už omnoho skôr⁴⁵. Navyše taliansky Najvyšší súd (*Corte Suprema*) vo svojej rozhodovacej praxi rozvinul tzv. *teoria dei vantaggi compensativi* (teóriu kompenzačných výhod), o ktorej bude pojednané v rámci tretej kapitoly.

Pre účely ďalšieho výkladu problematiky je potrebné sa na tomto mieste zastaviť aspoň nad ustanovením § 2497 cod. civ., ktorý je venovaný otázke zodpovednosti. Ten stanovuje v prvom odseku, že „*spoločnosti alebo entity, ktoré, vykonávajúci riadiacu a koordinačnú činnosť spoločností, jednajú v podnikateľskom záujme vlastnom alebo druhých v rozpore s princípmi korektného spoločenského a podnikateľského riadenia týchto spoločností, sú priamo zodpovedné vo vzťahu k spoločníkom týchto spoločností za ujmu spôsobenú na zisku a na hodnote ich účasti na spoločnosti, ako aj vo vzťahu k veriteľom spoločnosti za porušenie integrity majetku spoločnosti*“. Samotný výkon riadiacej a koordinačnej činnosti tak nie je protiprávny. Zodpovednosť podľa tohto ustanovenia nastáva vtedy, ak pri výkone riadiacej a koordinačnej činnosti bolo jednané v rozpore s princípmi korektného spoločenského a podnikateľského riadenia a v dôsledku toho vznikla škoda. Čo sa rozumie princípmi korektného spoločenského a podnikateľského riadenia už zákon ďalej nedefinuje a výklad tejto formulácie je tak ponechaný na doktrínu a judikatúru. Okrem toho *Codice civile* v § 2497 ods. 2 zakotvuje, že „*spoločne a nerozdielne odpovedá aj ten, kto sa podieľal na akte spôsobujúcom škodu a aj ten, kto z neho vedome získal výhodu, a to v rozsahu výhody*“. Druhá veta prvého odseku však dopĺňa, že naopak zodpovednosť nenastáva, pokiaľ „*škoda absentuje vo svetle komplexného výsledku aktivity koordinácie a riadenia alebo je v plnom rozsahu eliminovaná v dôsledku operácií, ktoré sú na to zamerané*“. Aj talianska právna úprava tak počíta s možnosťou „zbaviť sa“ zodpovednosti nahradiť ujmu a pri výklade týchto ustanovení čelí talianska odborná literatúra podobným problémom ako tá česká.

Okrem toho, ako bude uvedené v príslušnej časti tejto práce, zakotvuje taliansky *Codice civile* pomerne rozsiahle informačné povinnosti. Podobne ako česká právna úprava zakotvuje aj talianska právna úprava za účelom poskytnutia ochrany

⁴⁵ Prvé rozhodnutia talianskeho Kasačného súdu pochádzajú z konca 60. rokov. SBISÀ, Giuseppe. Direzione e coordinamento di società. Milano: EGEA, 2012, s. 7. Podobne GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 27.

mimostojacich spoločníkov a veriteľov spoločnosti povinnosť vypracovania tzv. správy o riadení (*relazione sulla gestione*) a právo spoločníkov vystúpiť zo spoločnosti (*diritto di recesso*).

1.5 Koncerny v dokumentoch Európskej únie a European Model Company Act

1.5.1 Niektoré aspekty koncernového práva v dokumentoch Európskej únie

Európska únia, resp. jej právni predchodcovia, sa otázkou potreby zjednotenia právnej úpravy skupín spoločností začala zaoberať už v priebehu 70. rokov 20. storočia⁴⁶. V roku 1984 predložila Európska komisia revidovaný návrh Deviatej smernice o skupinách spoločností. Tento návrh, podobne ako nemecký akciový zákon, rozlišoval zmluvný koncern, začlenenie a faktický koncern⁴⁷. Tento návrh sa však nestretol s potrebnou podporou a smernica prijatá nebola.

O takmer dve desaťročia neskôr Skupina na vysokej úrovni odborníkov na právo obchodných spoločností, ktorú viedol profesor Jaap Winter, vypracovala Správu o modernom regulačnom rámci pre právo obchodných spoločností v Európe (*Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe*). Táto správa, známa tiež pod názvom *Winter Report*, bola uverejnená v novembri 2002 a z pohľadu koncernového práva je významné predovšetkým jej odporúčanie, aby Európska únia nevyvíjala ďalej aktivitu smerujúcu k prijatiu Deviatej smernice, ale namiesto toho by sa mala zamerať na riešenie parciálnych otázok⁴⁸.

Následne Európska komisia v decembri 2010 vytvorila Reflexnú skupinu (*Reflection Group on the Future of EU Company Law*), ktorej úlohou bolo vypracovať správu o budúcnosti práva spoločností v rámci Európskej únie. Správa, ktorá bola predložená v roku 2011, sa problematike skupín spoločností venuje vo IV. kapitole, v rámci ktorej sa Reflexná skupina zamerala na tri okruhy otázok: po prvé, na

⁴⁶ Predbežný návrh Deviatej smernice 1974/1975

⁴⁷ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2013 op. cit., s. 22.

⁴⁸ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu. Analýzy a náměty pro rekodifikaci*. Praha: Auditorium, 2008, s. 124.

problematiku uznávania záujmu skupiny legislatívou Európskej únie, po druhé, na možnosť a význam vytvorenia zjednodušeného vzoru pre spoločnosti s jediným spoločníkom, a po tretie, na otázku transparentnosti štruktúry skupín spoločností a vzťahov v rámci skupín spoločností⁴⁹.

Samotná správa sa v rámci prvej časti kapitoly venovanej skupinám spoločností zamerala na analýzu jednak vývoja prístupu Európskej únie k problematike skupín spoločností, jednak v všeobecnej rovine načrtla stav úpravy skupín spoločností v rámci členských štátov. V druhej časti sa Reflexná skupina zaoberala argumentmi, ktoré vyznievajú v prospech zavedenia pravidla uznávajúceho záujem skupiny na úrovni Európskej únie. Konkrétne sa uvádza, že zavedenie jednotného pravidla by znížilo náklady na zisťovanie a analýzu právneho režimu skupín spoločností v jednotlivých krajinách pre skupiny, ktoré operujú vo viacerých členských štátoch Európskej únie. Ďalej by takéto pravidlo malo priniesť pre manažment materských spoločností vyššiu mieru právnej istoty a v určitých členských štátoch aj vyššiu mieru flexibility, čo by zase prispelo k podpore slobody usadzovania. Ako ďalší dôvod v prospech pravidla uznávajúceho záujem skupín je uvedené, že by tak došlo k vyjasneniu povinností členov orgánov spoločností, a to ako spoločností materských, tak aj dcérskejších, pretože v právnych poriadkoch členských štátov Európskej únie nie je zvyčajne jasná povinnosť alebo možnosť členov orgánov spoločností jednať v záujme skupiny. Správa následne analyzuje, ako k záujmu skupín pristupujú členské štáty, ktoré záujem skupiny uznali buď v rámci judikatúry alebo v rámci zákona.

Reflexná skupina v tejto správe ďalej dospieva k záveru, že v prípade zavedenia pravidla o uznaní záujmu by bolo potrebné zvážiť rozlíšenie dvoch situácií, a to podľa toho, či dcérskej spoločnosti hrozí insolvenca alebo nie. Ďalej sa uvádza, že návrh úpravy by mal sám stanoviť podmienky, za ktorých by sa pravidlo o uznaní záujmu skupiny aplikovalo, a v tejto súvislosti sa niektorí členovia skupiny vyslovili, že francúzsky koncept Rozenblum považujú „za príliš komplikovaný a nie vždy jasný“⁵⁰. V úplnom závere Reflexná skupina odporučila Európskej komisii, aby „zvážila, na

⁴⁹ Report of the Reflection Group On the Future of EU Company Law. [online]. 2011. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf>.

⁵⁰ Tamže.

*základe evidencie, že by bolo prínosné prijať opatrenie na úrovni Európskej únie, prijatie odporúčania uznávajúceho záujem skupiny*⁵¹.

Európsky parlament sa vo svojom uznesení zo 14. júna 2012 o budúcnosti európskeho práva obchodných spoločností vrátil k myšlienke Deviatej smernice návrhom, aby Európska komisia obnovila práce na Deviatej smernici týkajúcej sa skupín spoločností. Doplnil však, že *„nie je potrebné úplné zosúladenie európskych právnych predpisov o skupinách vzťahujúcich sa na obchodné spoločnosti, ale je skôr treba ustanoviť súbor spoločných pravidiel týkajúcich sa okrem iného ochrany dcérskych spoločností a zainteresovaných strán a väčšej transparentnosti, pokiaľ ide o právnu a vlastnícku štruktúru*⁵².

V decembri 2012 Európska komisia zverejnila dokument s názvom Akčný plán: Európske právo obchodných spoločností a správa a riadenie spoločností – moderný právny rámec pre väčšiu angažovanosť akcionárov a udržateľné spoločnosti. Tento plán sa zaoberá štyrmi okruhmi otázok: po prvé, zvýšením transparentnosti, po druhé, problémom zapojenia akcionárov, po tretie, otázkou zlepšenia rámca pre cezhraničné operácie spoločností v Európskej únii, a po štvrté, kodifikáciou práva EÚ týkajúceho sa obchodných spoločností. Problematika skupín spoločností je v rámci tohto dokumentu zaradená do časti venovanej zlepšeniu rámca pre cezhraničné operácie spoločností, pričom sa uvádza, že z verejnej konzultácie, zo správy Reflexnej skupiny, ako aj ďalších dokumentov vyplýva podpora pre uznanie pojmu „skupiny spoločností“ na úrovni Európskej únie. Zároveň však *„myšlienka komplexného právneho rámca EÚ, ktorý zahrňa skupiny spoločností, bola prijatá opatrne*⁵³. Na základe vyššie uvedených zistení a vychádzajúc z uvedených dokumentov sa Európska komisia zaviazala, že v roku 2014 predstaví iniciatívu *„na zlepšenie dostupných informácií o skupinách, ako aj uznania koncepcie ‘záujmov skupiny’*⁵⁴. Z takto formulovaných záverov Európskej

⁵¹ Tamže, s. 65.

⁵² Uznesenie Európskeho parlamentu zo 14. júna 2012 o budúcnosti európskeho práva obchodných spoločností, P7_TA(2012)0259. In: europa.eu [online]. 2012 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0259+0+DOC+XML+V0//SK>>.

⁵³ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. *Akčný plán: Európske právo obchodných spoločností a správa a riadenie spoločností – moderný právny rámec pre väčšiu angažovanosť akcionárov a udržateľné spoločnosti*, COM (2012) 740. In: EUR-lex [právny informačný systém]. 2012 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z WWW: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0740>>.

⁵⁴ Tamže.

komisie teda možno odvodiť, že Európska komisia sa „odklonila od myšlienky kodifikácie európskeho koncernového práva a vyníma už len jednotlivé aspekty“⁵⁵.

1.5.2 Report on the recognition of the interest of the group (2016)

Následne v máji 2014 vytvorila Európska komisia tzv. Neformálnu skupinu odborníkov na právo obchodných spoločností (*The Informal Company Law Expert Group*). Výsledky úvah a odporúčania tejto skupiny boli spredmetnené v Správe o uznávaní záujmu skupiny (*Report on the recognition of the interest of the group*), ktorá bola publikovaná v októbri 2016. V porovnaní s predchádzajúcimi správami, o ktorých bolo pojednané vyššie, je predmet tejto správy, ako vyplýva už z jej samotného názvu, užšie zameraný. V úvodnej časti tejto správy je zhrnutý vývoj úvah o záujme skupiny na úrovni Európskej únie v rámci správ vypracovaných rôznymi skupinami, ktoré boli popísané vyššie, ako aj výsledky konzultácie z roku 2012 o budúcnosti európskeho práva obchodných spoločností, ktorá bola súčasťou príprav pre Akčný plán z roku 2012.

Druhá kapitola tejto správy zahŕňa pomerne obsiahly popis stavu právnej úpravy jednak na úrovni Európskej únie, tak aj v jednotlivých členských štátoch. V prvej časti tejto kapitoly je pozornosť venovaná legislatívnej činnosti Európskej únie vo vzťahu k skupinám spoločností, a to v práve obchodných spoločností, v oblasti finančných služieb a napokon práva súťažného. Druhá časť tejto kapitoly analyzuje stav v členských štátoch, tzn. ako k uznaniu záujmu skupiny pristupujú právne poriadky jednotlivých členských štátov, rozdeľujúc štáty do dvoch skupín, pričom ako deliace kritérium bola zvolená odpoveď na otázku, či „členovia štatutárneho orgánu dcérskej spoločnosti môžu pripustiť nejakú nevýhodu pre dcérsku spoločnosť pri sledovaní záujmov skupiny bez toho, že by museli kompenzovať dcérsku spoločnosť za túto ujmu okamžite alebo v rámci krátkeho obdobia a v plnom rozsahu“⁵⁶. Emblematickým príkladom v rámci skupiny štátov uznávajúcich záujem skupiny je Francúzsko so svojím konceptom Rozenblum, ktorý je modelom často citovaným ako vzor pre ďalšie členské štáty uznávajúce záujem skupiny. Druhú skupinu, teda skupinu štátov, ktoré

⁵⁵ WINNER, Martin. Evropský vývoj ve společenském právu: K akčnímu plánu z prosince 2012. In *XXI. Karlovarské právnícké dny 2013*. Praha: Nakladatelství Leges, 2013, s. 325.

⁵⁶ Report on the recognition of the interest of the group.

neuznávajú záujem skupiny, ilustruje správa na analýze základných črt nemeckého *Konzernrecht*.

Tretia kapitola je venovaná analýze problémov, ktoré by uznanie záujmu skupiny na úrovni Európskej únie pomohlo vyriešiť. Správa tu obsahovo nadväzuje na Správu Reflexnej skupiny z roku 2011 s tým, že sú v nej uvedené aj niektoré ďalšie problémy.

Posledná, štvrtá časť, s názvom „Riešenia“, zhŕňa závery, ku ktorým skupina dospela. Členovia skupiny nemali zjednotený názor na to, či by malo byť prijaté opatrenie uznávajúce záujem skupiny ako pre tzv. 100% dcérske spoločnosti, tak aj pre dcérske spoločnosti, v ktorých sa vyskytujú aj minoritní spoločníci. Vzhľadom na možné komplikácie, ktoré by prijatie takéhoto riešenia mohlo priniesť, sa členovia skupiny priklonili k názoru, že by bolo vhodné vybrať sa cestou uznania záujmu skupiny pre tzv. 100% dcérske spoločnosti a zároveň predložili tri možné formulácie, ku ktorým predstavili ešte dve „rozšírenia“, ktoré by umožnili aplikovať navrhovanú úpravu aj na dcérske spoločnosti s minoritnými spoločníkmi.

V závere Správy skupina zhrnula svoje odporúčania pre ďalší postup Európskej komisie v tejto oblasti. Skupina odporučila, aby Európska komisia konzultovala možnosť, či by malo byť prijaté opatrenie na úrovni Európskej únie uznávajúce záujem skupiny pre 100% dcérske spoločnosti, pričom takéto uznanie by predstavovalo „bezpečný prístav“ (*safe harbour*), a čo sa týka jeho formulácie, malo by byť podobné doktríne Rozenblum. Podľa tohto odporúčania by sa konzultácia mala týkať aj otázky, či by podmienky „bezpečného prístavu“ mali byť stanovené priamo v tomto opatrení na úrovni Európskej únie, alebo či by tieto podmienky mali byť ponechané na stanovenie členským štátom. Konzultácia by sa rovnako mala zaoberať otázkou, či by takéto opatrenie Európskej únie malo zahŕňať aj právo materskej spoločnosti udeľovať pokyny dcérskej spoločnosti. Vo vzťahu k dcérske spoločnosti, v ktorých sa vyskytujú minoritní spoločníci, skupina takisto odporučila, aby Európska komisia konzultovala možnosť prijatia opatrenia na úrovni Európskej únie, ktoré by povoľovalo takýmto dcérske spoločnosti pri rozhodovaní vziať do úvahy aj záujmy skupiny, avšak za predpokladu, že takáto skupina aplikuje podmienený systém „dobrej správy a riadenia“ (*good corporate governance*).

1.6 European Model Company Act

Vedľa činnosti, ktorú v oblasti koncernového práva vyvíja Európska únia, majú značný význam pre vývoj v oblasti práva obchodných spoločností, vrátane koncernového práva, iniciatívy, na ktorých sa podieľajú významní akademici z oblasti obchodného práva. V roku 1998 predstavila skupina *Forum Europaeum Konzernrecht* dokument Koncernové právo pre Európu (*Konzernrecht für Europa*). Na prácu tejto skupiny nadviazala svojou činnosťou skupina *Forum Europaeum on Company Groups*, aj táto zložená z významných akademikov v oblasti obchodného práva, ktorá predstavila v januári 2015 dokument s názvom Návrh na uľahčenie riadenia cezhraničných skupín spoločností v Európe (*The Proposal to Facilitate the Management of Cross-border Company Groups in Europe*). Posledným dokumentom z dielne akademikov a odborníkov na obchodné právo je modelový zákon *European Model Company Act*, ktorého prvý návrh bol predstavený v septembri 2015 vo Viedni a po zrevidovaní bola finálna verzia prezentovaná v Ríme v marci 2017. V rámci úvodných poznámok k tomuto modelovému zákonu je uvedené, že nie je harmonizačným nástrojom a že členské štáty nemajú povinnosť sa ním riadiť. *European Model Company Act* je teda dokument fungujúci na dobrovoľnej báze – členské štáty ho môžu prijať, a to buď ako celok, alebo len vybrané ustanovenia. Z toho vyplýva, ako uvádza text EMCA, že tento modelový zákon môže plniť dvojakú úlohu: na jednej strane môže slúžiť ako nástroj harmonizácie a zblížovania, súčasne však môže podporovať aj súťaž medzi právnymi úpravami (*regulatory competition*) členských štátov, pretože členské štáty môžu zvoliť *opt-out* vo vzťahu k niektorým častiam modelového zákona a namiesto nich zaviesť úpravu vlastnú⁵⁷.

Samotný *European Model Company Act* sa člení na 16 kapitol, ktoré sa zaoberajú kľúčovými aspektmi právnej úpravy obchodných spoločností – počínajúc všeobecnými ustanoveniami a princípmi, cez úpravu založenia a registrovania spoločností, podielov, financovania spoločností a kapitálu, k otázkam týkajúcim sa orgánov spoločností (jednak samotného riadenia spoločnosti, povinností členov štatutárnych orgánov a ich zodpovednosti, tak aj valného zhromaždenia) a ochrany minoritných spoločníkov, až po zrušenie a likvidáciu spoločnosti. Predposledná kapitola

⁵⁷ European Model Company Act [online]. 2017 [cit. 2018-05-20]. Dostupné z WWW: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348>.

je potom venovaná skupinám spoločností a posledná pobočkám zahraničných spoločností.

Z hľadiska tematického zamerania tejto práce je relevantná pätnásta kapitola, ktorá sa zameriava na skupiny spoločnosti a člení sa do štyroch častí. Ako uvádza jeden z autorov *European Model Company Act*, pri vypracovávaní tejto kapitoly sa autori snažili nájsť určitú rovnováhu, a to bol aj hlavný problém, medzi snahou o „zvýšenie flexibility riadenia skupiny“ a „implementovaním nevyhnutnej ochrany menšinových spoločníkov, veriteľov a zainteresovaných strán (tzv. stakeholders), vrátane zamestnancov“⁵⁸. V Európe sa vyskytujú rôzne prístupy k problematike skupín spoločností. Vzhľadom na to, že medzi autormi panovala zhoda na tom, že by mal byť prijatý flexibilný prístup k skupinám spoločností a že by úprava mala smerovať k uľahčeniu ich riadenia, bol za východiskový bod zvolený koncept Rozenblum⁵⁹. Keďže sa však ochrana menšinových spoločníkov v rámci francúzskej judikatúry javí ako nedostatočná⁶⁰, bola tu potreba zlepšiť ochranu menšinových spoločníkov, pričom skupina sa tu inšpirovala najlepšimi riešeniami, ktoré boli prijaté v členských štátoch⁶¹.

Prvá časť *European Model Company Act* obsahuje definície základných pojmov, ako je skupina, materská a dcérska spoločnosť, definícia ovládania všeobecne, nasledované vymedzením *de iure* a *de facto* ovládania. Okrem toho sú do tejto časti zaradené pravidlá na výpočet účasti a povinnosť informovať o ovládaní.

Druhá časť tejto kapitoly, nazvaná „*Group Management*“, upravuje tri okruhy problémov: po prvé, právo materskej spoločnosti udeľovať pokyny manažmentu dcérskej spoločnosti, po druhé, právo prístupu k informáciám na úrovni dcérskej spoločnosti, a po tretie, právo materskej spoločnosti na vytesnenie menšinových akcionárov. Uznatie práva materskej spoločnosti udeľovať pokyny dcérskej spoločnosti je jedným z nástrojov, ktoré majú viesť k zvýšeniu flexibility v riadení skupiny⁶². *European Model Company Act* tak na jednej strane reaguje na bežné situácie, ku ktorým v praxi dochádza, keď materské spoločnosti udeľujú pokyny dcérskym spoločnostiam,

⁵⁸ CONAC, Pierre-Henri. The Chapter on Group of Companies of the European Model Company Act (EMCA). *European Company and Financial Law Review*. 2016, roč. 13, č. 2, s. 303.

⁵⁹ Tamže, s. 302 - 303.

⁶⁰ Tamže, s. 303.

⁶¹ Tamže, s. 305.

⁶² Tamže, s. 308.

a na druhej strane na právny stav, že dcérske spoločnosti sú samostatnými subjektmi práva. Modelový zákon sa tak snaží „zladit' právo a realitu“, a to tak, že dáva pokynom právny status⁶³. Konkrétne § 15.09 v prvom odseku stanovuje, že „*materská spoločnosť, jednajúca ako spoločník na valnom zhromaždení alebo prostredníctvom svojho predstavenstva, alebo vrcholového manažmentu, má právo dávať pokyny orgánu riadenia jej dcérskych spoločností*“⁶⁴. Nasledujúci odsek k tomu dodáva, že orgán riadenia dcérskej spoločnosti má povinnosť sa riadiť pokynmi materskej spoločnosti, avšak za splnenia podmienok, ktoré sú uvedené v ustanovení § 15.16. upravujúcom záujem skupiny.

Štvrtý odsek ustanovenia § 15.09 zakotvuje povinnosť koncernovej deklarácie pre dcérsku spoločnosť, ktorá nie je 100 % dcérskou spoločnosťou (*a non-wholly-owned subsidiary*). Tá má povinnosť zverejniť v obchodnom registri informáciu, či jej manažment je alebo nie je riadený materskou spoločnosťou. Pre 100 % dcérske spoločnosti (*wholly-owned subsidiaries*) je zavedená domnienka, ak nie je zverejnená informácia o opaku, že podliehajú pokynom materskej spoločnosti. Vo vzťahu k obchodnému registru musia takéto dcérske spoločnosti zverejniť len informáciu o tom, že sú 100 % dcérskymi spoločnosťami, ale s ohľadom na vyššie uvedenú domnienku už nemusia zverejňovať informáciu o tom, či je alebo nie je ich manažment riadený materskou spoločnosťou. Deklarácia skupiny (resp. koncernová deklarácia) má však slúžiť len pre informáciu tretích strán a spoločníkov, tzn. ako uvádza komentár k uvedenému ustanoveniu, nie sú s touto deklaráciou spojené špecifické práva⁶⁵.

Tretia časť upravuje ochranu spoločníkov materskej spoločnosti. Tieto pravidlá predstavujú určité nówum, pretože právna úprava v jednotlivých členských štátoch sa spravidla zameriava na ochranu spoločníkov dcérskych spoločností. Autori *European Model Company Act* sa tak rozhodli doplniť tradičný tzv. „*bottom-up*“ prístup, ktorý sa zameriava výhradne na dcérske spoločnosti, o tzv. „*top-down*“ prístup, ktorý zohľadňuje efekty existencie skupín spoločností na materské spoločnosti⁶⁶. Spoločníci materských spoločností majú konkrétne právo na informácie, ako aj právo požadovať špeciálne

⁶³ CONAC, Pierre-Henri 2016 op. cit., s. 309.

⁶⁴ „*A parent company, acting as a shareholder in the general shareholders' meeting or through its board of directors or senior management, has the right to give instructions to the organ of management of its subsidiaries.*“

⁶⁵ European Model Company Act, s. 380.

⁶⁶ CONAC, Pierre-Henri 2016 op. cit., s. 305.

preskúmanie vzťahu medzi skupinami spoločností, vrátane tých spoločností, ktoré boli členmi skupiny (tzv. *downstream investigation right*⁶⁷).

Štvrtá časť kapitoly o skupinách spoločností je venovaná ochrane spoločníkov a veriteľov dcérskej spoločnosti, ktorá spočíva na štyroch pilieroch: po prvé, na zákaze pre materskú spoločnosť využiť podnikateľskú príležitosť dcérskej spoločnosti bez príslušných schválení, po druhé, na práve spoločníkov žiadať špeciálne preskúmanie operácií materskej spoločnosti, ale len tých majúcich vplyv na dcérsku spoločnosť (tzv. *upstream investigation right*⁶⁸), po tretie, na práve menšinových spoločníkov dcérskej spoločnosti požadovať na materskej spoločnosti, aby odkúpila ich akcie (*right to sell-out*), a po štvrté, na zodpovednosti materskej spoločnosti. V rámci tejto časti sa nachádza aj ustanovenie § 15.16 upravujúce záujem skupiny, ktoré nadväzuje na ustanovenie § 15.09. Ako uvádza komentár, úprava záujmu skupiny v *European Model Company Act* je „*inšpirovaná doktrínou Rozenblum, ale s určitým zjednodušením*“⁶⁹. Modelový zákon tak formuluje tri podmienky, za splnenia ktorých nebude člen štatutárneho orgánu alebo manažér dcérskej spoločnosti pri jednaní v rozpore s jej záujmami považovaný za jednajúceho v rozpore so svojimi fiduciárnymi povinnosťami. Po prvé sa vyžaduje, aby jeho rozhodnutie bolo v záujme skupiny ako celku. Po druhé, manažment, jednajúci v dobrej viere na základe informácií, ktoré sú mu dostupné a ktoré by mu boli dostupné, ak by dodržal fiduciárne povinnosti pred prijatím rozhodnutia, môže rozumne predpokladať, že strata/škoda/nevýhoda bude v primeranej dobe, vyrovnaná benefitom/ziskom/výhodou. Poslednou požiadavkou, ktorá musí byť kumulatívne splnená, je to, že strata/škoda/nevýhoda nie je taká, že by ohrozila existenciu spoločnosti. Druhý odsek tohto paragrafu stanovuje, že druhá požiadavka sa neaplikuje, ak ide o 100 % dcérsku spoločnosť, a to z dôvodu, ako uvádza komentár k tomuto ustanoveniu, že manažment materskej spoločnosti a dcérskej spoločnosti by mal mať väčšiu slobodu pri riadení spoločnosti. Ako uvádza jeden z autorov, *European Model Company Act* je „*liberálnejší než Rozenblum case law*“⁷⁰. Konkrétne, na rozdiel od rozhodnutia vo veci Rozenblum, tu nie je zakotvená požiadavka, aby skupina mala

⁶⁷ Tamže, s. 315.

⁶⁸ Tamže, s. 316.

⁶⁹ European Model Company Act, s. 386.

⁷⁰ CONAC, Pierre-Henri 2016 op. cit., s. 312.

vyrovnanú a pevne vytvorenú štruktúru⁷¹. Druhým významným rozdielom oproti francúzskemu konceptu je, ako stanovuje druhý odsek § 15.16, že druhá požiadavka sa neaplikuje v prípade 100 % dcérskej spoločnosti. Ako už bolo uvedené vyššie v súvislosti s ustanovením § 15.09, v prípade, že tieto tri podmienky nebudú splnené, manažment dcérskej spoločnosti je oprávnený odmietnuť riadiť sa pokynmi materskej spoločnosti.

⁷¹ Tamže, s. 312.

2. Koncern - charakteristika

2.1 Koncern ako podnikateľské zoskupenie – všeobecné vymedzenie

Koncern býva tradične označovaný ako najvyššia forma podnikateľského zoskupenia. Tak ako ostatné typy podnikateľských zoskupení je pre koncern charakteristické, že jednotliví členovia tohto zoskupenia si zachovávajú svoju právnu osobnosť, tzn. sú samostatnými subjektmi práva. Tento znak odlišuje podnikateľské zoskupenia od iného prejavu ekonomickej koncentrácie, ktorým sú fúzie, keď v dôsledku fúzie dochádza k zániku aspoň niektorých obchodných korporácií, ktoré sa fúzie účastnia. S tým súvisí ďalší charakteristický znak podnikateľských zoskupení, a to majetková autonómia jednotlivých členov podnikateľských zoskupení, ktorí odpovedajú len za svoje vlastné dlhy, avšak nie za dlhy ostatných členov podnikateľského zoskupenia⁷².

Zároveň je pre podnikateľské zoskupenia, vrátane koncernu, typickým znakom, že dochádza k vytvoreniu ekonomického celku, ktorý je nositeľom špecifických záujmov⁷³. Tieto špecifické záujmy, ktoré koncern má, sa často dostávajú do konfliktu so záujmami, ktoré sú vlastné jednotlivým členom koncernu. Problém konfliktu medzi záujmom koncernu ako celku versus záujmami jeho členov a otázka možnosti a podmienok, za ktorých môže prevážiť záujem koncernu nad záujmami jeho jednotlivých členov, je jednou z kľúčových otázok, ktorými sa koncernové právo zaoberá.

Zahraničná odborná literatúra v súvislosti so skupinami spoločností hovorí o „*antimónii medzi obsahovou skutočnosťou a formálnou pozíciou jednotlivých spoločností. Zatiaľ čo z ekonomického hľadiska stojíme pred celkom aktivít, realizovaných v prostredí jednotnej podnikateľskej logiky, z právneho uhla pohľadu stojíme pred pluralitou samostatných právnych subjektov, z ktorých každý predstavuje samostatné centrum pričítateľnosti práv a povinností, tak z hľadiska vzťahov interných, tak vzťahov externých*“⁷⁴.

⁷² ČERNÁ, Stanislava; ŠTENGLOVÁ, Ivana; PELIKÁNOVÁ, Irena, a kol. 2015 op. cit., s. 205.

⁷³ ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 4.

⁷⁴ SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 5: „*Ma ciò dà luogo ad una antimonìa tra realtà sostanziale e posizione formale delle singole società. Mentre da un punto di vista economico si è di fronte ad un insieme di attività svolte nell'ambito di una logica imprenditoriale unitaria, da un punto di vista giuridico*

Je však potrebné doplniť, ako uvádza odborná literatúra, že s postupujúcim vývojom sú aj tieto dva definičné znaky koncernu, resp. podnikateľských zoskupení všeobecne – t. j. právna samostatnosť jednotlivých členov koncernu a ekonomická jednota – relativizované a doplňované. Predovšetkým v zahraničnom prostredí možno pozorovať „prejavy prekonávania hranice subjektivity a s ňou spojeného majetkoprávneho oddelenia jednotlivých článkov zoskupenia“⁷⁵, a to najmä v oblasti daňového práva. Nemecká literatúra v tomto smere uvádza, že zatiaľ čo ekonomické vedy na koncern nazerajú ako na „ekonomickú jednotu“ (*wirtschaftliche Einheit*)⁷⁶, v právnej vede sa doposiaľ presadzuje pojmami koncernu založené na právnej samostatnosti jednotlivých členov koncernu. Ďalej však dopĺňa, že nie je vylúčené, že do budúcnosti nebude potrebné nahliadať na koncern nielen ako na ekonomickú, ale aj právnu jednotu⁷⁷. Dôvodom pre takéto tendencie je predovšetkým ochrana záujmov ohrozených subjektov, t. j. minoritných spoločníkov a veriteľov.

Zákon o obchodných korporáciách obsahuje legálnu definíciu koncernu v ustanovení § 79 ods. 1 ZOK, ktorá znie nasledovne: „Jedna alebo viac osôb podrobených jednotnému riadeniu (ďalej len „riadená osoba“) inou osobou alebo osobami (ďalej len „riadiaca osoba“) tvoria s riadiacou osobou koncern.“ Táto definícia tak obsahovo nadväzuje na definíciu, ktorá bola obsiahnutá v ustanovení § 66a ods. 7 ObchZ⁷⁸.

Definícia koncernu v platnej a účinnej úprave je teda vystavaná na dvojici pojmov „riadená osoba“ a „riadiaca osoba“ a na prítomnosti jednotného riadenia. „Riadenou osobou“ je osoba, ktorá podlieha jednotnému riadeniu, „riadiacou osobou“ zase osoba, ktorá jednotné riadenie vykonáva. Čo sa týka otázky, kto môže byť riadiacou osobou, panuje v literatúre zhoda, že zákon v tomto smere nekladie zvláštne požiadavky, tzn. môže ňou byť okrem súkromnej právnickej osoby (čo bude v praxi častejší prípad) aj osoba fyzická, a to ako česká, tak i zahraničná. Na rozdiel od právnej úpravy

si è di fronte ad una pluralità di soggetti giuridici distinti, ciascuno dei quali costituisce un autonomo centro di imputazione di diritti e doveri sia per quanto riguarda i rapporti interni, sia per quanto riguarda i rapporti esterni.”

⁷⁵ ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 5.

⁷⁶ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 68.

⁷⁷ Tamže, s. 68.

⁷⁸ Ten konkrétne definoval koncern nasledovne: „Ak sú jedna alebo viac osôb podrobené jednotnému riadeniu (ďalej len „riadená osoba“) inou osobou (ďalej len riadiaca osoba“), tvoria tieto osoby s riadiacou osobou koncern (holding a ich podniky vrátane podniku riadiacej osoby sú koncernovými podnikmi.“

obsiahnutej v *Obchodním zákoníku*⁷⁹ môže byť riadiacou osobou i nepodnikateľ⁸⁰. Okrem toho pripúšťa literatúra aj eventualitu, že by riadiacou osobou mohol byť aj štát či verejnoprávna korporácia⁸¹. Riadenou osobou môže byť naopak len obchodná korporácia v zmysle ustanovenia § 1 ZOK.

2.2 Jednotné riadenie

Ako už bolo uvedené vyššie, znakom odlišujúcim koncern od ostatných typov podnikateľských zoskupení, je práve jednotné riadenie (rovnako zahraničné úpravy pracujú s obdobou tohto pojmu – nemecký akciový zákon používa pojem *einheitliche Leitung*, taliansky občiansky zákonník zase *attività di direzione e coordinamento* a niektoré ďalšie talianske právne predpisy pracujú s pojmom *direzione unitaria*, čo je doslovný preklad jednotného riadenia). Právna veda označuje tento znak ako tzv. materiálny predpoklad koncernu⁸².

Na rozdiel od právnej úpravy platnej a účinnej v Českej republike do konca roku 2013, ktorá pojem jednotné riadenie používala (§ 66a ods. 7 ObchZ), avšak neobsahovala jeho legálnu definíciu, pristúpil český zákonodarca v súvislosti s rekodifikáciou súkromného práva k výslovnému vymedzeniu jednotného riadenia v ustanovení § 79 ods. 2 ZOK. Ide tak o ojedinelé riešenie, pretože ani nemecký akciový zákon, ktorý pojem jednotné riadenie používa v ustanovení § 18 AktG, ho ďalej nedefinuje. Rovnako ani taliansky *Codice civile*, ktorý síce pojem jednotného riadenia (*direzione unitaria*) explicitne nepoužíva, namiesto toho pracuje s pojmom riadiaca a koordinačná činnosť (*attività di direzione e coordinamento*), ktorý sa však obsahovo viac-menej prekrýva s pojmom jednotného riadenia⁸³, neobsahuje legálnu definíciu

⁷⁹ DĚDIČ, Jan; ŠTENGLOVÁ, Ivana; KRÍŽ, Radim; ČECH, Petr. *Akciové společnosti*. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 192: „Z definície koncernu plynie, že jeho účastníkmi môžu byť len osoby, ktoré sú podnikateľmi. Riadiacou ani riadenou osobou nemôže byť fyzická alebo právnická osoba, ktorá nie je podnikateľom.“

⁸⁰ DOLEŽIL, Tomáš In LASÁK, Jan; POKORNÁ, Jarmila; ČÁP, Zdeněk; DOLEŽIL, Tomáš a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 629.

⁸¹ HAVEL, Bohumil in ŠTENGLOVÁ, Ivana; HAVEL, Bohumil; CILEČEK, Filip; KUHN, Petr.; ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 223.

⁸² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Bova Polygon, 2016, s. 222.

⁸³ Talianska literatúra v tejto súvislosti konštatuje, že pojmy „*direzione unitaria*“ a „*attività di direzione e coordinamento*“ možno považovať za ekvivalentné v tom zmysle, že popisujú rovnaký fenomén, ale

riadiacej a koordinačnej činnosti. Jednotným riadením sa v súlade s ustanovením § 79 ods. 2 ZOK rozumie „vplyv riadiacej osoby na činnosť riadenej osoby sledujúci za účelom dlhodobého presadzovania koncernových záujmov v rámci jednotnej politiky koncernu koordináciu a koncepčné riadenie aspoň jednej z významných zložiek alebo činností v rámci podnikania koncernu.“

V rámci legálnej definície jednotného riadenia tak možno rozlíšiť jej tri charakteristické znaky:

- 1) prítomnosť (existencia) koncernového záujmu, ktorý je
- 2) dlhodobo presadzovaný v rámci jednotnej politiky koncernu prostredníctvom
- 3) koordinácie a koncepčného riadenia aspoň jednej z významných činností alebo zložiek podnikania koncernu.

2.2.1 Koncernový záujem

Napriek tomu, že koncern (resp. skupina spoločností) nie je z pohľadu práva samostatným právnym subjektom, a teda centrom prítateľnosti práv a povinností, vychádza zákon z toho, že takáto ekonomická jednota má vlastný záujem a ten môže za stanovených podmienok legálne presadzovať. Samotný koncernový záujem už zákon ďalej nedefinuje. V odbornej literatúre panuje zhoda na tom, že koncernový záujem je záujem koncernu ako celku, v protiklade k „sume záujmov členov koncernu“⁸⁴. Koncernový záujem naopak nemožno bez ďalšieho stotožňovať so záujmom riadiacej osoby, pretože v praxi sa môžu vyskytnúť prípady, keď záujem koncernu bude v rozpore nielen so záujmami jednotlivých riadených osôb, ale *in concreto* aj so záujmom riadiacej osoby⁸⁵.

z dvoch rozdielnych uhlov pohľadu – na jednej strane ontologického, na druhej strane z dynamického. SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 22 – 23.

⁸⁴ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 6, č. 2, s. 34.

⁸⁵ Tamže, s. 34.

Zákon o obchodních korporacích požaduje, aby bol koncernový záujem v rámci jednotnej koncernovej politiky presadzovaný dlhodobo. Z toho možno odvodiť požiadavku na určitú mieru stálosti, resp. konzistentnosti koncernového záujmu⁸⁶.

Ako uvádzajú francúzske zdroje, obsah spoločného záujmu skupiny nemožno definovať abstraktným spôsobom⁸⁷. Konkrétne podoba záujmu koncernu sa bude líšiť od koncernu ku koncernu, a ako uvádza francúzska literatúra, bude úlohou sudcov, aby ho zisťovali v konkrétnom prípade. Francúzske súdy v rámci svojich rozhodnutí vzťahujúcich sa k skupinám spoločností, vrátane rozhodnutia vo veci Rozenblum, dochádzajú k záveru, že určité jednanie môžu byť realizované v „spoločnom ekonomickom, sociálnom alebo finančnom záujme“. Spravidla bude koncernový záujem ekonomický, ktorý možno charakterizovať ako „základné dôvody, ktoré viedli k vytvoreniu skupiny“⁸⁸. V konkrétnom prípade to môže byť napríklad snaha o rozloženie a obmedzenie rizík, alebo prepojenie aktivít spoločností tvoriacich skupinu, a to za účelom dosiahnutia synergií⁸⁹. Okrem toho francúzska judikatúra dochádza k záveru, že do úvahy pripadá aj záujem sociálny, v zmysle záujmu zamestnancov spoločnosti, čím sa majú na mysli prípady, keď bude poskytovaná podpora spoločnostiam za účelom zachovania pracovných miest⁹⁰. Finančný záujem zase bude spočívať v „riadení finančných tokov a v realizácii finančných úspor“⁹¹.

V súlade s ustanovením § 79 ods. 2 ZOK, ktorý používa plurálnu formu „koncernové záujmy“ možno dospieť k záveru, že samotný zákon predvída, že koncern nebude sledovať len jeden záujem, ale naopak pluralitu záujmov. Ako bolo uvedené vyššie, do úvahy pripadajú rôzne varianty koncernového záujmu a bude spočívať na koncerne, aby zvolil takú konfiguráciu záujmov, ktoré budú navzájom zlučiteľné.

V súvislosti s pojednaním o koncernovom záujme možno poznamenať, že *zákon o obchodních korporacích* v ďalších dvoch ustanoveniach dielu č. 9 časti prvej venovanému podnikateľským zoskupeniam nepoužíva pojem koncernového záujmu, ale

⁸⁶ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 34.

⁸⁷ PARIENTE, Maggy. The Evolution of the Concept of “Corporate Group” in France. *European Company and Financial Law Review*. 2007, roč. 4, č. 3, s. 323.

⁸⁸ ČERNÁ, Stanislava. Ke koncepcii podnikateľských seskupení v návrhu obchodního zákona. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Milošovi Tomsovi*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 77.

⁸⁹ ZIEGLER, Velina. *Konzernleitung im Binnenmarkt*. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2016, s. 124.

⁹⁰ ČERNÁ, Stanislava. Ke koncepcii podnikateľských seskupení v návrhu obchodního zákona. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Milošovi Tomsovi*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 77.

⁹¹ Tamže, s. 77.

volí trochu odlišnú formuláciu. Konkrétne § 72 ods. 1 ZOK upravujúci otázku zbavenia povinnosti hradiť ujmu, stanovuje, že „ustanovenia § 71 ods. 1 až 3 sa nepoužijú, ak preukáže riadiaca osoba podľa § 79, že ujma podľa § 71 ods. 1 vznikla v záujme riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí koncern podľa § 79 ...“. Podobne ustanovenie § 81 ods. 1 ZOK upravuje otázku možnosti riadiacej osoby udeľovať pokyny nasledovne: „Orgán riadiacej osoby môže udeľovať orgánom riadenej osoby pokyny týkajúce sa obchodného vedenia, ak sú v záujme riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí riadiaca osoba koncern.“ Je tu teda evidentný posun vo formulácii záujmu, pri presadzovaní ktorého možno uplatniť ustanovenia o zbavení povinnosti hradiť ujmu a o udeľovaní pokynov. Odborná literatúra však dospieva k záveru, že obe tieto ustanovenia je potrebné interpretovať v súlade s ustanovením § 79 ZOK, tzn. že ujma vznikla v záujme koncernu ako celku a rovnako pokyny týkajúce sa obchodného vedenia podľa § 81 ods. 1 ZOK musia byť v záujme koncernu ako celku⁹². V literatúre sa však objavil už aj širší výklad, ktorý sa zakladá na argumentácii, že „zákon tu nepredpokladá, že ujma musí vzniknúť v záujme koncernu ako celku, ale postačí, ak je to i v záujme jedného z účastníkov koncernu, a nie nevyhnutne toho, kto bol účastný konkrétneho jednania, z ktorého povinnosť k náhrade ujmy vznikla“⁹³. Na základe toho širší výklad dochádza k záveru, že ujma môže vzniknúť v záujme samotnej riadiacej osoby, záujme riadenej osoby alebo viacerých riadených osôb, spoločne v záujme riadiacej osoby a riadenej osoby, alebo v záujme koncernu⁹⁴.

Nemecká právna úprava s pojmom koncernového záujmu v zákone nepracuje. Možnosť, aby bol v rámci koncernu presadzovaný iný záujem než je záujem jednotlivej spoločnosti, ktorá je súčasťou koncernu, je pripustená len v prípade tzv. zmluvného koncernu. Konkrétne ustanovenie § 308 ods. 1 veta druhá AktG stanovuje, že ak ovládacia zmluva nestanoví inak, tak môžu byť udeľované aj pokyny, ktoré sú pre ovládanú spoločnosť nevýhodné, za predpokladu, že tieto pokyny slúžia záujmom ovládajúceho podniku alebo podniku, ktorý je s ním a so spoločnosťou koncernovo prepojený. Pre takýto záujem sa niekedy používa pojem „koncernový záujem“, ale ako upozorňuje nemecká literatúra, „koncernový záujem“ chápaný v zmysle ustanovenia §

⁹² ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., 227, 229.

⁹³ HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Zákon o obchodných korporáciach*. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 210.

⁹⁴ Tamže, s. 210.

308 ods. 1 AktG je nutné odlišovať od „*koncernového záujmu*“ v zmysle záujmu zväzku podnikov (koncernu) ako celku⁹⁵.

Čo sa týka výkladu vyššie uvedených ustanovení *zákona o obchodných korporáciách* o vyrovnávaní ujmy a možnosti udeľovať pokyny, priklonila by som sa osobne k užšiemu výkladu, ktorý nadväzuje na ustanovenie § 79 ods. 2 ZOK, pretože ak nová právna úprava koncernového práva v Českej republike je vystavaná na myšlienke uznania existencie koncernového záujmu ako záujmu koncernu ako celku, tak v línii s týmto princípom by mali byť vykladané aj ustanovenia upravujúce právne dôsledky existencie koncernu. Navyše, ako už bolo uvedené vyššie, samotné rozhodnutie vo veci Rozenblum pracuje s termínom „*spoločný (ekonomický, sociálny alebo finančný) záujem skupiny*“. Naproti tomu, pri prísnom dodržiavaní litery zákona by sme sa priblížili ohľadne chráneného záujmu k úprave obsiahnutej v ustanovení § 308 ods. 1 vete druhej AktG, ktorý pre prípady, že existuje ovládacia zmluva, aprubuje možnosť, aby ovládajúci podnik udeľoval predstavenstvu ovládanej spoločnosti aj pokyny, ktoré sú pre túto spoločnosť nevýhodné, avšak za predpokladu, že slúžia záujmom riadiaceho podniku alebo podnikom, ktoré sú koncernovo spojené s riadiacim podnikom a spoločnosťou, ktorej sú pokyny udeľované⁹⁶.

2.2.2 Jednotná politika koncernu

Existencia jednotnej koncernovej politiky predstavuje ďalší znak, ktorý musí byť splnený, aby bolo možné hovoriť o jednotnom riadení, a tak bolo možné zvažovať aplikáciu koncernového privilégia.

Zákon nevyžaduje, aby jednotná koncernová politika bola výslovne deklarovaná, resp. výslovne nevyžaduje jej schválenie zo strany niektorého orgánu spoločnosti. Z hľadiska dôkazného sa však javí byť žiaduce, aby jednotnú koncernovú politiku schválili orgány spoločnosti⁹⁷. Vzhľadom na to, že rozhodovanie o zásadných otázkach, vrátane koncepčných, v rámci kapitálových spoločností náleží najvyššiemu orgánu

⁹⁵ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2013 op. cit., s. 442.

⁹⁶ „Bestimmt der Vertrag nichts anderes, so können auch Weisungen erteilt werden, die für die Gesellschaft nachteilig sind, wenn sie den Belangen des herrschenden Unternehmens oder der mit ihm und der Gesellschaft konzernverbundene Unternehmen dienen.“

⁹⁷ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 34.

spoločnosti⁹⁸, tak by schvaľovanie jednotnej koncernovej politiky patrilo do pôsobnosti valného zhromaždenia. Keďže samotné označenie politiky v zákone znie „jednotná politika koncernu“, zdalo by sa preto vhodné, aby jednotnú koncernovú politiku schválili najvyššie orgány všetkých spoločností, ktoré sú súčasťou koncernu.

Zákon o obchodných korporáciách sa nezaobrá ani otázkou, ktorý subjekt má formulovať jednotnú koncernovú politiku. V praxi to najčastejšie bude z logiky veci riadiaca osoba. Nemožno však s určitosťou vylúčiť ani možnosť, že by sa na jej formulácii podieľali aj riadené osoby.

Otázka existencie koncernovej politiky je jedným z kľúčových predpokladov, aby bolo možné uskutočňovať aj opatrenia v rozpore so záujmami jednotlivej spoločnosti, ktorá je súčasťou skupiny, ale aby zároveň nedošlo k založeniu trestnej zodpovednosti podľa príslušných ustanovení francúzskeho právneho poriadku za zneužitie majetku spoločnosti. Judikatúra francúzskych súdov používa konkrétne pojem „*koherentnej skupinovej politiky*“. Podľa francúzskej doktríny by mala koherentná skupinová politika spĺňať určité požiadavky: mala by byť „*všeobecnou politikou pre celú skupinu*“⁹⁹ a mala by viesť k „*obnoveniu rovnováhy medzi záujmami spoločností skupiny medzi sebou a záujmami celej skupiny*“¹⁰⁰. Žiadna zo spoločností tak nemôže byť v dlhodobom horizonte vylúčená z toho, aby sa podieľala na úspechoch dosiahnutých v rámci skupiny. Prejavuje sa tu tak úzka nadväznosť na požiadavku existencie skutočnej, pevne štruktúrovanej skupiny spoločností, ktorá spája spoločnosti do „*vyrovnaného spoločenstva výhod a ujem*“¹⁰¹. Pre naplnenie požiadaviek doktríny Rozenblum tak nepostačuje, ak sú opatrenia prijímané bez nejakého celkového plánu¹⁰², „*podľa toho, ako sa veci vyvíjajú*“ (*according to how things develop*)¹⁰³. Naopak, aj opatrenia, ktoré sú potrebné v krátkodobom horizonte musia byť „*prepojené so strednodobými a dlhodobými projektmi pre celú skupinu a pre jednotlivé spoločnosti skupiny*“¹⁰⁴.

Nemecký model *Konzernrecht* s existenciou jednotnej politiky koncernu explicitne v zákone nepočíta. V rámci vymedzenia jednotného riadenia (*einheitliche Leitung*) sa

⁹⁸ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 184.

⁹⁹ Forum Europaeum Konzernrecht 1998 op. cit., s. 707.

¹⁰⁰ Tamže, s. 707.

¹⁰¹ Tamže, s. 706.

¹⁰² PARIENTE, Maggy 2007 op. cit., s. 324.; ZIEGLER, Velina 2016 op. cit., s. 126.

¹⁰³ PARIENTE, Maggy 2007 op. cit., s. 324.

¹⁰⁴ Forum Europaeum Konzernrecht 1998 op. cit., s. 707.

však v nemeckej odbornej literatúre objavujú požiadavky na to, aby osoba stojaca na vrchole koncernu zostavila cieľovú koncepciu (*Zielkonzeption*), ktorá je zameraná na spoločný záujem prepojených podnikov¹⁰⁵. Podobne ani talianska právna úprava s pojmom jednotnej politiky koncernu (resp. koherentnej skupinovej politiky) nepracuje. Napriek tomu sa však v odbornej literatúre v súvislosti s pokusmi o vymedzenie jednotného riadenia objavujú znaky evokujúce jednotnú koncernovú politiku. Tak napríklad pomerne jednoduchá definícia riadiacej a koordinačnej činnosti stanovuje, že podstata tejto aktivity spočíva v „*efektívnom výkone právomoci jednej spoločnosti alebo entity riadiť a koordinovať iné spoločnosti alebo entity podľa jednotného projektu*“¹⁰⁶. V súvislosti s vymedzením princípov korektného spoločenského a podnikateľského riadenia sa zase uvádza, že odkaz v príslušných ustanoveniach zákona na tieto princípy slúži na to, „*aby bolo materskej spoločnosti uložené prijať stratégie a politiky, ktoré umožňujú realizovať zladenie záujmov materskej spoločnosti a záujmov skupiny ako celku so záujmami jednotlivých spoločností, ktoré tvoria skupinu*“¹⁰⁷. K tomu možno ešte dodať, že „*holdingová spoločnosť nemôže prijať politiky, ktoré zabraňujú jednej alebo viacerým spoločnosťami pôsobiť ako autonómne centrá zisku*“¹⁰⁸. Tieto požiadavky, ktoré možno nájsť vo vzťahu k jednotnej politike, resp. stratégiám skupiny, v talianskej odbornej literatúre, umožňujú urobiť záver o tom, že aj talianska právna veda, podobne ako francúzska judikatúra, prijíma myšlienku, že koncernová politika by mala viesť k rovnováhe záujmov v rámci skupiny spoločností.

Z vyššie uvedenej analýzy vyplýva, že jednotná politika koncernu (resp. politika skupiny) je aspekt, s ktorým pracuje judikatúra i právna veda vo viacerých krajinách. Judikatúra a právna veda vo Francúzsku a Taliansku uvádzajú, že jednotná politika (resp. stratégia) má smerovať k zladeniu, dosiahnutiu rovnováhy záujmov skupiny so záujmami jednotlivých spoločností, ktoré tvoria skupinu. Talianski autori dodávajú, že materská spoločnosť nemôže „*prijať politiky, ktoré zabraňujú jednej alebo viacerým spoločnostiam pôsobiť ako autonómne centrá zisku*“¹⁰⁹. Naproti tomu *zákon o obchodných korporáciách* takúto požiadavku na jednotnú politiku koncernu

¹⁰⁵ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 69 a násl.

¹⁰⁶ TOMBARI, Umberto. *Diritto dei gruppi di imprese*. Milano: Giuffrè, 2010, s. 24.

¹⁰⁷ SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 48.

¹⁰⁸ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 145.

¹⁰⁹ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 145.

nezakotvuje. Javí však ako vhodné, aby sa takéto požiadavky na jednotnú politiku koncernu vzťahovali aj pre koncerny, ktoré podliehajú právnej úprave *zákonu o obchodných korporáciách*, a tým by česká právna úprava vykazovala vyššiu mieru koherentnosti s konceptom Rozenblum ako jej hlavným inšpiračným zdrojom.

2.2.3 Konceptné riadenie a koordinácia aspoň jednej z významných činností alebo zložiek podnikania koncernu

Posledným, tretím znakom charakterizujúcim jednotné riadenie je, že v rámci neho dochádza ku konceptnému riadeniu a koordinácii aspoň jednej z významných zložiek alebo činností v rámci podnikania koncernu. *Zákon o obchodných korporáciách* v tomto prípade zvolil „voľnejšiu“ formuláciu, pretože nevyžaduje, aby boli kumulatívne koordinované a konceptne riadené viaceré, resp. všetky zložky podnikania alebo činnosti. Dokonca sa uvádza, že sú mysliteľné aj situácie, kedy by riadená osoba podliehala v niektorej svojej činnosti jednotnému riadeniu, v rámci iných činností by však bola úplne nezávislá¹¹⁰.

Pod pojem „významné zložky alebo činnosti“ možno zaradiť predovšetkým financie, ďalej nákup, odbyt, personálnu politiku, marketing a ďalšie oblasti¹¹¹. Okrem toho literatúra dodáva, že v konkrétnom prípade môže byť takouto významnou zložkou alebo činnosťou aj taká zložka alebo činnosť, ktorá sa z pohľadu riadenej osoby nejaví ako významná. Z pohľadu koncernu ako celku však významná bude¹¹².

Podobne aj odborná literatúra v Taliansku a v Nemecku uvádzajú v rámci vymedzenia jednotného riadenia požiadavku na koordináciu činností podnikania koncernu. Talianska literatúra pracuje rovnako ako *zákon o obchodných korporáciách* s „voľnejším“ vymedzením jednotného riadenia, keď uvádza, že v rámci jednotného riadenia dochádza ku „koordinácii – a nie nevyhnutne centralizovaniu – jednej alebo viacerých základných funkcií tzv. závislého podniku, akými sú, v prvom rade, financie, predaj, nákup, personálna politika, organizácia, atď.“¹¹³. Takéto pojatie odpovedá tzv.

¹¹⁰ HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Zákon o obchodných korporáciách*. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 224.

¹¹¹ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 223.

¹¹² HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Zákon o obchodných korporáciách*. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 224.

¹¹³ TOMBARI, Umberto 2010 op. cit., s. 24.

širšiemu vymedzeniu jednotného riadenia, resp. koncernu, s ktorým pracuje aj nemecká judikatúra a doktrína. Nemecká literatúra rozlišuje tzv. užšie a tzv. širšie pojatie koncernu. Východiskovým bodom uvažovania zástancov tzv. užšej koncepcie je pojatie koncernu ako ekonomickej jednoty, a s tým súvisiaca požiadavka na to, aby sa jednotné riadenie vzťahovalo na všetky centrálné oblasti podnikania, vrátane predovšetkým financií¹¹⁴. Naproti tomu aj tzv. širšie pojatie koncernu bez ďalšieho akceptuje, že existencia centrálneho finančného plánovania pre koncern je indíciou existencie koncernu. Avšak pripúšťa aj možnosť, že jednotné riadenie môže spočívať aj v jednotnom plánovaní niektorej z iných centrálnych oblastí podnikania. Ako príklady sa uvádzajú, podobne ako v českej a talianskej literatúre, oblasti personálnej politiky, nákupu, predaja, organizácie¹¹⁵. K tomu však nemecká literatúra dodáva, že jednotné plánovanie v niektorej z vyššie uvedených oblastí musí mať vplyv na celkovú činnosť skupiny¹¹⁶.

S požiadavkou koordinácie a koncepčného riadenia aspoň jednej z významných činností alebo zložiek podnikania koncernu pracujú všetky skúmané právne poriadky. Je tak všeobecne akceptované tzv. širšie pojatie koncernu podľa nemeckého práva, ktoré je postavené na myšlienke, že jednotné riadenie sa nemusí nevyhnutne týkať len oblasti financií, ale môže sa týkať napríklad oblasti nákupu, predaja alebo personálnej politiky. Aj keď sa v mnohých aspektoch skúmané právne režimy odlišujú, tento znak nespôsobuje žiadne názorové problémy.

2.3 Formálny predpoklad koncernu – koncernová deklarácia

Platná a účinná úprava koncernového práva už na rozdiel od právnej úpravy obsiahnutej v *Obchodní zákoníku* nestanovuje odlišný právny režim pre tzv. faktický koncern a tzv. zmluvný koncern. Naproti tomu rozlišuje tzv. priznaný (deklarovaný) a tzv. nepriznaný (nedeklarovaný) koncern.

O priznaný koncern ide v prípade, že jeho členovia, v súlade s ustanovením § 79 ods. 3 ZOK, uverejnia informáciu o existencii koncernu bez zbytočného odkladu na

¹¹⁴ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 69.

¹¹⁵ Tamže, s. 69 - 70.

¹¹⁶ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 70.; Podobne ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 34 - 35.

svojich internetových stránkach. V takom prípade sa postupuje podľa ustanovenia § 72 ZOK o zbavení povinnosti hradiť ujmu. Zákon tak nepriamo ukladá „povinnosť“ zriaďiť internetové stránky všetkým členom koncernu, tzn. bez ohľadu na to, či je riadiacou osobou fyzická alebo právnická osoba, podnikateľ alebo nepodnikateľ. Rovnako aj riadená osoba, bez ohľadu na to, o akú formu obchodnej korporácie ide, si bude musieť, v prípade, že chce využívať výhody garantované podľa ustanovenia § 72 ZOK, zriaďiť internetové stránky.

Je potrebné dodať, že samotná koncernová deklarácia nie je právnou skutočnosťou, ktorá by podmieňovala vznik koncernu¹¹⁷. O koncern ide už v okamihu, keď aspoň jedna riadená osoba podlieha jednotnému riadeniu zo strany osoby riadiacej (t. j. keď je prítomný materiálny predpoklad koncernu). V takom prípade však ide o tzv. nepriznaný (nedeklarovaný) koncern, a pokiaľ by došlo ku vzniku ujmy, postupuje sa podľa ustanovenia § 71 ZOK.

Čo sa týka destinatárov povinnosti uverejniť túto informáciu, je široko akceptovaný názor, že všetci členovia koncernu majú uverejniť údaj o existencii koncernu na svojich stránkach, a to ako osoby riadené, tak aj osoby riadiace¹¹⁸. Je zaujímavé, že v Taliansku je všeobecne akceptované, že pokiaľ ide o typ holding - fyzická osoba (*la holding persona fisica*) (fyzická osoba v pozícii riadiacej osoby), tak povinnosti, ktoré taliansky občiansky zákonník stanovuje, sa na takúto fyzickú osobu nevzťahujú. V českej literatúre sa však neobjavujú názory, že by pre fyzickú osobu v pozícii riadiacej osoby mala platiť podobná výnimka.

Zákon o obchodných korporáciách neobsahuje podrobnejšiu úpravu ohľadom koncernovej deklarácie, tzn. akým spôsobom a v akom rozsahu majú členovia koncernu informovať na svojich internetových stránkach o existencii koncernu. Minimálnou požiadavkou teda bude uverejnenie informácie, kto je riadenou a kto riadiacou osobou. V literatúre sa však objavujú názory, že obsah informácie, ktorá by mala byť zverejnená, by mal byť širší. Uvádza sa napríklad, že by spoločnosti mali podrobnejšie popísať koncern, tzn. označiť riadiacu osobu, v rámci možností aj všetky riadené spoločnosti (vrátane zahraničných), rovnako popísať vzťahy k ostatným členom

¹¹⁷ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 33.

¹¹⁸ Tamže, s. 33; ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 225.

koncernu a dokonca uviesť aj dátum vzniku koncernu¹¹⁹. Vzhľadom na to, že uverejnenie detailnejších informácií o koncerne prispieva k naplneniu požiadavky transparentnosti a tiež k ochrane mimostojacich spoločníkov a veriteľov riadenej spoločnosti, javí sa ako žiaduce, aby členovia koncernu informovali tiež o štruktúre koncernu, aj keď to zákon výslovne nevyžaduje.

Čo sa týka časového obmedzenia, *zákon o obchodných korporáciách* je v tomto smere pomerne benevolentný, keď stanovuje, že členovia koncernu majú postupovať bez zbytočného odkladu. Táto formulácia poskytuje značnú mieru flexibility a reflektuje skutočnosť, že v prípade niektorých koncernov môže byť potrebný dlhší časový úsek, pretože nie všetci členovia koncernu musia mať zriadené internetové stránky. Napokon je v záujme členov koncernu, aby uverejnili existenciu koncernu čím skôr, aby tak mohli požívať výhody ustanovenia § 72 ZOK.

Nemecká ani francúzska právna úprava a ani judikatúra nezakotvujú požiadavku na deklaráciu koncernu, resp. skupiny spoločností. Publicitu požaduje nemecká právna úprava len vo vzťahu k zmluvným koncernom, keď na zápis o existencii podnikovej zmluvy v obchodnom registri je viazané nadobudnutie účinnosti zmluvy (§ 294 ods. 2 AktG).

Naproti tomu talianska právna úprava v ustanovení § 2497-bis *Codice civile* zakotvuje pomerne rozsiahle informačné povinnosti s cieľom zaistenia transparentnosti. Konkrétne v prvom odseku § 2497-bis zákon vyžaduje, aby spoločnosť uviedla tú spoločnosť alebo entitu, ktorej aktivite riadenia a koordinácie je podriadená, a to jednak v aktoch a korešpondencii, tak aj prostredníctvom zápisu do príslušnej sekcie talianskeho obchodného registra (*registro delle imprese*).

Talianska právna úprava tak vykazuje určité rozdiely oproti českej právnej úprave. Po prvé, povinnosť označiť materskú spoločnosť (*capogruppo*) má spoločnosť, ktorá je podriadená aktivite riadenia a koordinácie, vo vzťahu ku každému jednaniu a korešpondencii. Je všeobecne prijímaným záverom, že korešpondenciou sa tu rozumie aj korešpondencia v elektronickej forme. Naopak problémy vyvoláva otázka, ktoré „akty“ (*atti*) musia obsahovať predpísané označenie spoločnosti vykonávajúcej aktivitu

¹¹⁹ DOLEŽIL, Tomáš In LASÁK, Jan; POKORNÁ, Jarmila; ČÁP, Zdeněk; DOLEŽIL, Tomáš a kol. *Zákon o obchodných korporáciách*. Komentář. I. diel. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 632.

riadenia a koordinácie. Uvádza sa, že požiadavka sa nepochybne vzťahuje na „*akty interné s externým významom*“¹²⁰ (napr. zápisy z jednaní orgánov spoločnosti – *verbali degli organi societari*). Názory sa však rozchádzajú vo vzťahu k zmluvám, ktoré spoločnosť podpisuje, pretože existuje viacero názorov na výklad pojmu „*atti*“. Podľa niektorých autorov by nešlo o „*akty*“ *stricto sensu* (teda ako právne jednania – *negozi giuridici in senso stretto*). Zástancovia širšieho výkladu zase dochádzajú k záveru, že v tomto prípade pojem *atti* zahŕňa nielen *negozi giuridici* (právne jednania), ale každý akt obsahujúci prejav vôle alebo vyhlásenie zo strany podnikateľa (*una dichiarazione dell'imprenditore*)¹²¹. V praxi však spoločnosti, predovšetkým z opatrnosti, uverejňujú informáciu na všetkých dokumentoch, napr. aj na fiškálnych dokladoch (*ricevuta fiscale*) a niektoré spoločnosti aj na svojich internetových stránkach, aj keď to zákon výslovne nevyžaduje¹²².

Po druhé, destinatármi povinnosti uvádzať informáciu o podrobení sa aktivite riadenia a koordinácie v korešpondencii a v „*aktoch*“ sú len tie spoločnosti, ktoré sú podrobené aktivite koordinácie a riadenia, a nie teda samotná spoločnosť, ktorá túto činnosť vykonáva. Česká právna úprava oproti tomu požaduje, aby informáciu o existencii koncernu zverejnila ako spoločnosť riadená, tak aj spoločnosť riadiaca.

Po tretie, ani talianska právna úprava nestanovuje podrobnejšie požiadavky vo vzťahu k obsahu zverejňovacej povinnosti v obchodnom registri (*il contenuto dell'adempimento pubblicitario*). V talianskej literatúre sa preto vedie rozsiahla diskusia o tom, ktoré informácie majú byť konkrétne uverejnené. Ustanovenie § 2497-bis ods. 2 *Codice Civile* uvádza, že v rámci obchodného registra je vytvorená príslušná sekcia, v ktorej sú uvedené spoločnosti alebo entity, ktoré vykonávajú aktivitu riadenia a koordinácie, a tiež tie spoločnosti, ktoré sú takejto aktivite podriadené¹²³. Zákon tak na prvý pohľad vyžaduje len uvedenie spoločnosti, ktorá vykonáva aktivitu riadenia a koordinácie, a spoločnosti, ktorá je takejto aktivite podriadená. Autori poukazujú na to, že naproti tomu úprava, ktorá sa týka bankových skupín výslovne ukladá materskej

¹²⁰ SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 188.

¹²¹ SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 188, poznámka č. 41.

¹²² Spravidla sa uvedie jednoduchá veta: „*Società Soggetta all'attività di direzione e coordinamento di Società X.*“, tzn., že spoločnosť je podriadená aktivite riadenia a koordinácie a uvedie sa názov spoločnosti, ktorá riadenie a koordináciu vykonáva.

¹²³ Art. 2497-bis, comma 2, cod. civ.: „*È istituita presso il registro delle imprese apposita sezione nella quale sono indicate le società o gli enti che esercitano attività di direzione e coordinamento e quelle che vi sono soggette.*”

spoločnosti, aby oznámila talianskej centrálnej banke (*Banca d'Italia*) jednak existenciu skupiny, ale tiež jej aktuálne zloženie. Navyše samotná centrálna banka môže *ex officio* pristúpiť zisťovaniu existencie bankovej skupiny alebo k určeniu zloženia bankovej skupiny aj odlišne od toho, ako to materská spoločnosť oznámila národnej banke¹²⁴. Okrem toho literatúra odkazuje na inštrukcie na vyplnenie tlačív pre zápis do obchodného registra (c.m. 3574/C).

V neposlednom rade je tiež zaujímavé, že v prípade, ak spoločnosť tieto povinnosti nesplní, nastupuje v súlade s ustanovením § 2497-bis ods. 3 cod. civ. zodpovednosť členov štatutárneho orgánu spoločnosti za „škody, ktoré spoločníkom alebo tretím osobám spôsobilá chýbajúca znalosť týchto skutočností“¹²⁵. Avšak samotné nesplnenie informačných povinností stanovených v ustanovení § 2497-bis nemá vplyv na aplikáciu ostatných ustanovení hlavy venovanej aktivite riadenia a koordinácie¹²⁶, tzn. oproti českej právnej úprave tak splnenie informačných povinností neumožňuje aplikáciu „miernejšieho“ režimu vyrovnania ujmy. Riadne splnenie povinností uložených v § 2497-bis je však podmienkou, aby akcie spoločnosti mohli byť prijaté k obchodovaniu na európskom regulovanom trhu¹²⁷.

S požiadavkou koncernovej deklarácie pracuje aj *European Model Company Act*. Modelový zákon všeobecne rozlišuje tzv. 100 % dcérske spoločnosti (*wholly-owned subsidiaries*) a dcérske spoločnosti s minoritnými spoločníkmi (*non wholly-owned subsidiaries*), avšak povinnosť uverejniť informáciu o tom, či je alebo nie je jej manažment riadený materskou spoločnosťou, zakotvuje len pre dcérske spoločnosti s minoritnými spoločníkmi. Pre 100 % dcérske spoločnosti platí domnienka, ak nie je zverejnená informácia o opaku, že podliehajú pokynom materskej spoločnosti. Na rozdiel od českej právnej úpravy, podľa modelového zákona (podobne to stanovuje aj právna úprava v *Codice civile*) majú byť príslušné informácie zverejnené v obchodnom registri. Významnejší rozdiel oproti českej právnej úprave však spočíva v tom, že splnenie koncernovej deklarácie podľa *European Model Company Act* nepodmieňuje aplikáciu zvláštnej právnej úpravy ohľadom vyrovnania ujmy.

¹²⁴ SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 193.

¹²⁵ Art. 2497-bis, comma 3, cod. civ.: „Gli amministratori che omettono l'indicazione di cui al comma primo ovvero l'iscrizione di cui al comma secondo, o le mantengono quando la soggezione è cessata, sono responsabili dei danni che la mancata conoscenza di tali fatti abbia recato ai soci o ai terzi.“

¹²⁶ SBISÀ, Giuseppe 2012 op. cit., s. 175 - 176.

¹²⁷ Tamže, s. 175.

Požiadavka na publicitu skupín spoločností je požiadavkou, ktorá sa presadzuje predovšetkým v poslednej dobe v súvislosti s otázkou transparentnosti. Francúzska doktrína Rozenblum nevyžaduje uverejnenie informácie o príslušnosti k skupine ani v obchodnom registri, ani napríklad v korešpondencii. Podobne aj nemecká právna úprava faktických koncernov nevyžaduje koncernovú deklaráciu, vo vzťahu k zmluvným koncernom je však na zverejnenie informácie o existencii podnikovej zmluvy v obchodnom registri naviazaná účinnosť takejto zmluvy. Posledný vývoj však smeruje k čoraz väčšej transparentnosti, a to sa prejavuje voči koncernom tým, že je požadovaná nejaká forma koncernovej deklarácie. Ako bolo uvedené vyššie, talianska právna úprava stanovuje pomerne rozsiahle informačné povinnosti; vedľa zápisu v príslušnej sekcii obchodného registra sa požaduje zverejnenie v korešpondencii a „aktoch“ o tom, že spoločnosť podlieha aktivite riadenia a koordinácie. Podobne aj *European Model Company Act* zakotvuje pre dcérske spoločnosti s minoritnými spoločníkmi povinnosť zverejniť v obchodnom registri informáciu, že ich manažment podlieha alebo nepodlieha riadeniu zo strany materskej spoločnosti (u 100 % dcérskych spoločností o tom, že podliehajú, platí vyvrátiteľná domnienka). Koncernová deklarácia je jedným z nástrojov, ktoré prispievajú k ochrane veriteľov a tiež mimostojacich spoločníkov. Možno preto uvítať, že český zákonodarca pristúpil k zakotveniu tejto povinnosti. Česká právna úprava oproti uvedeným úpravám namiesto zverejnenia informácie v obchodnom registri zvolila zverejnenie informácie na internetových stránkach členov koncernu. Zároveň, a to je opäť rozdiel oproti vyššie porovnávaným úpravám, *zákon o obchodných korporáciách* podmieňuje splnením povinnosti zverejniť informáciu o príslušnosti ku koncernu možnosť aplikácie § 72 ZOK o vyrovnávaní ujmy v rámci koncernu. Takúto podmienenosť žiadna z vyššie skúmaných úprav neobsahuje - aj keď talianska právna úprava s nespĺnením povinnosti spája negatívny následok, a to odpovednosť členov štatutárneho orgánu za škodu, ktorú spoločníkom alebo tretím osobám spôsobila chýbajúca znalosť skutočností, ktoré zákon požaduje zverejniť. Ďalší vývoj zrejme ukáže, ako sa prax s touto požiadavkou vyrovná a ako budú súdy postupovať v prípadoch, keď sú naplnené materiálne požiadavky koncernu, ale niektorá zo spoločností tvoriacich koncern nesplní požiadavku koncernovej deklarácie – či v danom prípade § 72 ZOK nebude možné aplikovať na žiadnu zo spoločností, ktoré tvoria koncern, alebo sa § 72 ZOK bude aplikovať len na spoločnosti,

ktoré informáciu zverejnili, ale už nie vo vzťahu k spoločnostiam nespĺňajúcim túto požiadavku, resp. sa aplikácia uvedeného paragrafu bude vzťahovať na všetkých členov koncernu bez rozdielu, či informáciu zverejnili alebo nezverejnili.

3. Právne dôsledky existencie koncernu

Zákon o obchodných korporáciách spája s existenciou koncernu určité právne dôsledky, ktoré sú špecifické pre koncern ako najvyššiu formu podnikateľského zoskupenia a budú v príslušných častiach tejto kapitoly bližšie predstavené. Okrem toho však s existenciou koncernu súvisia isté dôsledky, ktoré zákon predvída aj pre ďalšie dve zvyšné vrstvy právnej úpravy podnikateľských zoskupení, a to ovplyvnenie a ovládanie. Tieto dôsledky sa vzťahujú aj na koncern (pokiaľ ich aplikáciu nevyklučuje zvláštne ustanovenie týkajúce sa koncernu) z dôvodu, že „vyššia úroveň vzťahov a jeho dôsledkov v sebe automaticky zahrnie nižšiu“¹²⁸, z čoho vyplýva, že „riadiaca osoba tak bude vždy zároveň ovládajúcou, a o to skôr vplyvnou osobou“¹²⁹. Riadená osoba zase v sebe zahrnuje postavenie osoby ovládanej i vplyvnej.

V tejto časti práce budú bližšie analyzované otázky náhrady a vyrovnávania ujmy, ktorá bola riadenej osobe spôsobená v dôsledku vykonávania jednotného riadenia riadiacou osobou, ďalej správa o vzťahoch, právo mimostojacich spoločníkov požadovať odkúpenie svojich podielov zo strany riadenej osoby a v neposlednom rade tiež právo riadiacej osoby udeľovať pokyny riadenej osobe ohľadom obchodného vedenia.

3.1 Dôsledky spoločné s právnou úpravou ovplyvnenia a ovládania podľa § 71 ZOK

Zo systematiky deviateho dielu prvej časti *zákona o obchodných korporáciách* vyplýva, ako už bolo uvedené vyššie, že ustanovenia týkajúce sa ovplyvnenia a ovládania a právne dôsledky s nimi spojené sa budú aplikovať aj na koncern s výnimkou prípadov, keď je pre koncern zákonom stanovená zvláštna právna úprava. Z toho vyplýva, že aj na koncern môžu byť aplikovateľné ustanovenia § 71 ZOK o povinnosti k náhrade ujmy, a to jednak v prospech riadenej spoločnosti, eventuálne aj v prospech spoločníkov riadenej osoby, a tiež o ručení veriteľom riadenej spoločnosti. Ak však budú naplnené podmienky požadované ustanovením § 72 ZOK v spojení s § 79

¹²⁸ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 191.

¹²⁹ Tamže, s. 191.

ZOK, ktoré umožnia tak aplikáciu tzv. koncernového privilégia, aplikácia ustanovenia § 71 ZOK bude vylúčená.

Ustanovenie § 71 ZOK má poskytnúť ochranu ovplyvnenej osobe, a to pre prípady, kedy by osoby vplyvné uprednostňovali svoje vlastné záujmy pred záujmami ovplyvnenej osoby¹³⁰. Ako bude analyzované v subkapitole 3.2, ustanovenie § 72 ZOK vymedzuje podmienky, za ktorých môže záujem koncernu prevážiť nad záujmami jednotlivých korporácií bez toho, aby riadiaca osoba bola povinná k náhrade ujmy

Konkrétne v prvom odseku § 71 *zákon o obchodných korporáciách* stanovuje, že povinnosť k náhrade ujmy postihne toho, „*kto pomocou svojho vplyvu (ďalej len „vplyvná osoba“) rozhodujúcim významným spôsobom ovplyvní správanie obchodnej korporácie (ďalej len „ovplyvnená osoba“) k jej ujme“*. Zároveň však hneď v rámci rovnakého odseku zákon predvída liberačný dôvod spočívajúci v požiadavke na vplyvnú osobu, aby preukázala, „*že mohla pri svojom ovplyvnení v dobrej viere rozumne predpokladať, že jedná informovane a v obhájiteľnom záujme ovplyvnenej osoby“*, čo je formulácia, ktorá pripomína tzv. *business judgement rule* (pravidlo podnikateľského úsudku upravené v § 51 ods. 1 ZOK). Časové hľadisko, v ktorom má dôjsť k uhradeniu spôsobenej ujmy, je vymedzené v nasledujúcom odseku. Ten stanovuje, že k tomu má dôjsť najneskôr do konca účtovného obdobia, v ktorom ujma vznikla, prípadne zákon pripúšťa aj možnosť neskoršieho uhradenia ujmy, avšak musí k tomu dôjsť v dohodnutej primeranej dobe. Primeranosť bude nutné posudzovať s ohľadom na výšku a povahu ujmy. Vytvára sa tak priestor na to, aby došlo k uhradeniu takejto ujmy aj v horizonte niekoľkých rokov.

Pre prípad, že by v takto vymedzených časových obdobiach nedošlo k uhradeniu ujmy spôsobenej podľa § 71 ods. 1 ZOK, dopĺňa druhý odsek príslušného ustanovenia povinnosť vplyvnej osoby nahradiť ujmu ovplyvnenej osobe o povinnosť vplyvnej osoby nahradiť aj ujmu, ktorá v tejto súvislosti vznikla spoločníkom ovplyvnenej osoby.

V neposlednom rade je v treťom odseku zakotvené ručenie vplyvnej osoby, a to vo vzťahu k veriteľom ovplyvnenej osoby „*za splnenie tých dlhov, ktoré im ovplyvnená osoba nemôže v dôsledku ovplyvnenia podľa odseku 1 úplne alebo sčasti splniť*“.

¹³⁰ PELIKÁN, Robert. *Nová úprava koncernů v českém zákoně o obchodních korporacích* [online]. 2013. [cit. 2018-05-16]. Dostupné z WWW: <<https://www.obczan.cz/clanky/nova-uprava-koncernu-v-ceskem-zakone-o-obchodnich-korporacich>>.

Prehľad týchto dôsledkov je uvedený na ilustráciu toho, aké závažné dôsledky so sebou potenciálne prináša spôsobenie ujmy v dôsledku využitia vplyvu riadiacej osoby voči riadenej osobe a čomu sa tak možno vyhnúť, ak sú naplnené podmienky pre aplikáciu ustanovenia § 72 ZOK. Výkladové a aplikačné problémy, ktoré sa v súvislosti s ustanovením § 71 ZOK vyskytujú, nebudú v tejto práci, vzhľadom na jej tému a obmedzený rozsah, podrobnejšie rozobraté. Na tomto mieste však možno odkázať na relevantnú literatúru, ktorá sa detailne venuje týmto problémom¹³¹.

3.2 Vyrovnanie ujmy v režime § 72 ZOK

Jednou z kľúčových zmien, ktoré *zákon o obchodných korporáciách* prináša, je možnosť riadiacej osoby vyhnúť sa aplikácii ustanovenia § 71 ZOK a povinnostiam z neho plynúcim, a to za predpokladu, že sú splnené podmienky ustanovenia § 72 ZOK.

Zatiaľ čo ustanovenie § 71 ZOK sa snaží poskytnúť ochranu ovplyvnenej osobe, a to pre prípady, kedy by osoby vplyvné uprednostňovali svoje vlastné záujmy pred záujmami ovplyvnenej osoby, ustanovenie § 72 ZOK pripúšťa, že by za stanovených podmienok mohol prevážiť záujem koncernu nad záujmami jednotlivých korporácií a riadiaca osoba by nebola povinná k náhrade ujmy, ktorá v dôsledku toho vznikla¹³².

Zákon o obchodných korporáciách konkrétne v prvom odseku ustanovenia § 72 stanovuje, že „ustanovenia § 71 ods. 1 až 3 sa nepoužijú, ak preukáže osoba riadiaca podľa § 79, že ujma podľa § 71 ods. 1 vznikla v záujme riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí koncern podľa § 79, a bola alebo bude v rámci tohto koncernu vyrovnaná.“ Zákon tak v tomto odseku požaduje kumulatívne splnenie dvoch podmienok: po prvé, aby riadiaca osoba preukázala, že ujma vznikla v záujme jej samej alebo inej osoby, s ktorou tvorí koncern, a po druhé, že vzniknutá ujma bola alebo bude v rámci koncernu vyrovnaná. K tomu ešte treba dodať, že aby bolo možné postupovať podľa režimu zakotveného § 72 ZOK, musí byť v súlade s ustanovením § 79 ods. 3 ZOK uverejnená existencia koncernu bez zbytočného odkladu na internetových stránkach členov koncernu. Posledný odsek § 72 ZOK však zároveň stanovuje, že

¹³¹ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodných spoločností v praxi a pro praxi (nejen soudni)*. Praha: Bova Polygon, 2016. 373 s.; ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace&Praxe*. 2014, č. 1.;

¹³² PELIKÁN, Robert 2013 op. cit.

odseky 1 a 2 nebude možné použiť, ak v dôsledku jednaní riadiacej osoby dôjde k úpadku riadenej osoby. V takom prípade bude nutné opäť postupovať podľa ustanovení § 71 ods. 1 – 3 ZOK.

Možno konštatovať, že samotný nadpis použitý pre uvedenie § 72 ZOK – „*zbavenie povinnosti hrať újmu*“ - nie je úplne presný, a to v dvoch smeroch. Po prvé, ustanovenie § 72 ZOK obsahovo vylučuje použitie nielen ustanovení týkajúcich sa náhrady ujmy (§ 71 ods. 1 a 2 ZOK), ale vylúčená je aj aplikácia pravidiel o ručení upraveného v treťom odseku. Po druhé, a na to poukazuje aj odborná literatúra, § 72 ZOK v skutočnosti nestanovuje zbavenie povinnosti k náhrade ujmy v zmysle, že by vznik ujmy zostal bez akýchkoľvek povinností, resp. negatívnych právnych dôsledkov pre riadiacu osobu, ale skôr dochádza ku „*konverzii náhrady v iné vyrovnanie*“¹³³.

Pri bližšom pohľade na prvú podmienku je zrejmé, že zákon používa formuláciu odlišnú od formulácie použitej na inom mieste úpravy podnikateľských zoskupení, konkrétne v ustanovení § 79 ods. 2 ZOK, kde namiesto pojmu „*záujem riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí koncern*“ je použitý pojem „*koncernový záujem*“, ktorý, ako bolo vysvetlené v rámci druhej kapitoly, je obsahovo odlišný. S odkazom na rozhodnutia francúzskych súdov venované otázke skupín spoločností, vrátane samotného rozhodnutia vo veci Rozenblum, ktoré pracujú s pojmom „*spoločného záujmu*“, a tiež s ohľadom na zaistenie väčšej koherentnosti úpravy, považujem za vhodné pojem „*záujem riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí koncern*“ interpretovať ako „*koncernový záujem*“¹³⁴ (k tomu podrobnejšie v podkapitole 2.2.1).

Druhá požiadavka, tzn. že ujma bola alebo bude v rámci koncernu vyrovnaná, je ďalej rozvinutá v druhom odseku § 72 ZOK. Podľa tohto ustanovenia „*ujma podľa odseku 1 je alebo bude vyrovnaná, ak bola alebo bude v primeranej dobe a v rámci koncernu vyrovnaná primeraným protiplnením alebo inými preukázateľnými výhodami plynúcimi z členstva v koncerne.*“

Druhú požiadavku možno rozdeliť na parciálne požiadavky, a to jednak, po prvé, že ujma je alebo bude vyrovnaná v primeranej dobe, po druhé, k vyrovnaniu musí dôjsť

¹³³ HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 211.

¹³⁴ Podobne ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 229.

v rámci koncernu, a po tretie ujma má byť vyrovnaná primeraným protiplnením alebo inými preukázateľnými výhodami plynúcimi z členstva riadenej osoby v koncerne.

Prvá parciálna požiadavka § 72 ods. 2 ZOK, t. j. vyrovnanie ujmy „v primeranej dobe“, zavádza režim, ktorý je benevolentnejší oproti režimu náhrady ujmy podľa § 71 ZOK. Takýto režim je priaznivejší vo vzťahu ku koncerneu, pretože ujma (predovšetkým ak ide o ujmu väčšieho rozsahu) nemusí byť vyrovnaná v krátkom období do konca účtovného obdobia. Primeranosť doby bude záležať na okolnostiach konkrétneho prípadu, pričom ako kritéria pre určenie primeranosti doby sa v literatúre uvádzajú výška ujmy, druh ujmy (majetková alebo nemajetková), príčina, ktorá viedla k vzniku ujmy, a spôsob vyrovnania ujmy (či pôjde o finančné alebo iné nefinančné vyrovnanie)¹³⁵. Druhou stranou mince tohto flexibilného riešenia však je istá miera neistoty pre minoritných spoločníkov v prípade spoločností, ktoré nie sú 100 % vlastnené riadiacou osobou, a tiež pre veriteľov. Vyrovnanie ujmy by mohlo byť potenciálne oddaľované, avšak je potrebné dodať, že je v záujme riadiacej osoby, aby došlo k vyrovnaní ujmy v primeranej dobe, pretože márnym uplynutím primeranej doby sa riadiaca osoba vystavuje dôsledkom podľa § 71 ZOK¹³⁶.

Druhou parciálnou požiadavkou, ktorú zakotvuje ustanovenie § 72 ods. 2 ZOK, je podmienka, že k vyrovnaní musí dôjsť „v rámci koncernu“. Zákon tak pripúšťa možnosť, aby v prípade, že dôjde k vzniku ujmy v dôsledku ovplyvnenia riadiacou osobou, nemusí to byť nevyhnutne priamo riadiaca osoba, ako subjekt z logiky veci povinný k náhrade ujmy, ktorá poskytne vyrovnanie ujmy. V ustanovení § 72 ods. 2 ZOK je tak zavedená možnosť substitučnej solúcie¹³⁷. Vyrovnanie ujmy, a to formou primeraného protiplnenia alebo iných preukázateľných výhod plynúcich z členstva v koncerne, tak môže poskytnúť priamo sama riadiaca osoba, ale aj ktorákoľvek iná obchodná korporácia, ktorá je súčasťou koncernu.

Treťou parciálnou požiadavkou je problém pojatia „vyrovnaní ujmy“ a interpretačné otázky s tým spojené. Ustanovenie § 72 ods. 2 ZOK požaduje, aby ujma bola vyrovnaná „primeraným protiplnením alebo inými preukázateľnými výhodami plynúcimi z členstva v koncerne.“ V praxi môže mať primerané protiplnenie rôzne

¹³⁵ DOLEŽIL, Tomáš In LASÁK, Jan et al. 2014 op. cit., s. 601-602.

¹³⁶ HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 211 – 212.; ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 40.

¹³⁷ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 39.

podoby. V literatúre sa uvádza, že pod tento pojem možno zahrnúť prípady, keď riadenej osobe, ktorá utrpela ujmu v dôsledku ovplyvnenia riadiacou osobou bude poskytnuté určité plnenie alebo tiež napríklad úver za podmienok výhodnejších než sú bežné trhové podmienky. Do úvahy pripadá aj možnosť, že niektorá zo spoločností tvoriacich koncern poskytne zaistenie dlhu riadenej osoby. Takisto môže primerané protiplnenie spočívať jednoducho v náhrade ujmy¹³⁸. Vymedzenie druhého uvedeného spôsobu vyrovnania ujmy, iných výhod vyplývajúcich z členstva v koncerne, sa javí komplikovanejšie a aj ich kvantifikácia je pomerne zložitá. V odbornej literatúre sú ako príklady preukázateľných výhod vyplývajúcich z členstva v koncerne uvádzajú prístup ku know-how, trhom, distribučným kanálom, cash-poolingu, atď¹³⁹.

Najspornejším bodom je avšak otázka, ako interpretovať samotné „vyrovnanie“. V českej odbornej literatúre možno pozorovať dva rozdielne prístupy k tejto otázke. Prvý prístup nadväzuje na doterajšiu právnu úpravu a je postavený na princípe ekvivalencie¹⁴⁰. Podľa takéhoto výkladu je tak nutné pristúpiť k vyčísleniu každej jednotlivej ujmy a tá by mala byť v primeranej dobe vyrovnaná buď primeraným protiplnením, alebo inými výhodami plynúcimi z členstva v koncerne, kvantifikovanými na ekvivalentnú výšku. Tento výklad vykazuje podobnosti s právnou úpravou faktického koncernu v nemeckom akciovom zákone, ktorý tiež vychádza z princípu vyrovnania každej jednotlivej ujmy (*Einzelausgleich*). Je však potrebné dodať, že napriek tomu, že takýto systém má nesporné výhody, predovšetkým z pohľadu minoritných spoločníkov a veriteľov, je vyrovnanie jednotlivej ujmy v nemeckom akciovom zákone upravené ako reakcia na jednotlivé zásahy ovládajúcej osoby, ktoré možno od seba oddeliť¹⁴¹. V prípade českej úpravy ale v rámci koncernu dochádza k systematickému prijímaniu opatrení riadiacou osobou vo vzťahu k osobám riadeným. Rozdiel je tiež v tom, že česká úprava v *zákone o obchodných korporáciách* vychádza z uznania existencie koncernového záujmu, ktorý môže prevážiť nad záujmami jednotlivých spoločností. Úprava (jednoduchého) faktického koncernu

¹³⁸ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 40.

¹³⁹ DOLEŽIL, Tomáš In LASÁK, Jan et al. 2014 op. cit., s. 602.

¹⁴⁰ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 38 a násl.

¹⁴¹ ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 35.

vychádza z myšlienky, že naďalej sú záujmy ovládaného podniku nadradené záujmom koncernovým¹⁴².

Naproti tomu, širšie pojmie vyrovnania ujmy nevyžaduje „prísnu ekvivalenciu medzi každou jednotlivou ujmov, ktorú riadená spoločnosť utrpí, a výhodami, ktoré z koncernu získa späť“¹⁴³. Dôraz sa kladie skôr na to, aby z celkového pohľadu nedochádzalo k „hrubej nerovnováhe“ medzi ujмами, ktoré jednotlivá spoločnosť utrpí, a výhodami, ktoré takáto spoločnosť v rámci svojej účasti v koncerne získa. Toto pojmie tak opúšťa atomistický prístup, ktorý charakterizuje právnu úpravu faktického koncernu v *Aktiengesetz*, a obsahovo lepšie odpovedá konceptu Rozenblum, ktorý nevyžaduje, aby jednotlivá ujma bola v plnom rozsahu vyrovnaná, ale že by vyrovnanie malo byť dostatočné, resp. obhájiteľné¹⁴⁴. Východiskom je úvaha, že zníženie majetku alebo výnosov je len dočasné a zárukou toho, že dôjde k vyrovnaniu, je skutočnosť, že skupina predstavuje „vyrovnané spoločenstvo výhod a ujem“, v rámci ktorého sa jednotlivé spoločnosti spravodlivo podieľajú na úspechoch a neúspechoch skupiny ako celku¹⁴⁵.

Na tomto mieste je vhodné sa pozrieť aj na taliansku úpravu a literatúru venovanú otázke vyrovnania ujmy. Ako už bolo uvedené v príslušnej časti prvej kapitoly, zodpovednosť spoločnosti alebo entity vykonávajúcej riadiacu a koordinačnú činnosť nenastáva, ak ujma absentuje vo svetle komplexného výsledku aktivity koordinácie a riadenia alebo je v plnom rozsahu eliminovaná v dôsledku operácií na to zameraných. Ako príklady pre druhú hypotézu (tzn. škoda je v plnom rozsahu eliminovaná v plnom rozsahu v dôsledku operácií, ktoré sú na to zamerané) uvádza talianska literatúra prípady, keď materská spoločnosť uloží dcérskej spoločnosti, aby uzavrela zmluvu pod cenu, z čoho vyplýva, že ide o podmienky, ktoré povedú k strate, ale zároveň v rámci globálnej koordinácie aktivít skupiny zabezpečí inú zmluvu pre takúto „poškodenú“ spoločnosť, pričom takýto kontrakt prinesie zisk, ktorý v plnom rozsahu kompenzuje stratu vyplývajúcu z prvej zmluvy¹⁴⁶. Podobne pod túto hypotézu možno podradiť

¹⁴² ČERNÁ, Stanislava 1999 op. cit., s. 33.

¹⁴³ ČECH, Petr in ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 230.; Podobne HAVEL, Bohumil in ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 211. ; DOLEŽIL, Tomáš in LASÁK, Jan et al. 2014 op. cit., s. 602.

¹⁴⁴ ZIEGLER, Velina 2016 op. cit., s. 130.

¹⁴⁵ Tamže, s. 130.

¹⁴⁶ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 149.

prípady, keď spoločnosť podliehajúca riadiacej a koordinačnej činnosti je odškodnená priamo materskou spoločnosťou za ujmu, ktorú jej spôsobilo rozhodnutie prijaté materskou spoločnosťou.

Talianska literatúra ďalej uvádza, že zatiaľ čo pre práve analyzovanú hypotézu zákon deklaruje úplnú elimináciu škody, tak kritérium pre zhodnotenie tzv. kompenzačných výhod v rámci politiky skupiny je iné. Konkrétne vo vzťahu k hypotéze, že *„škoda absentuje vo svetle komplexného výsledku aktivity koordinácie a riadenia“* nemožno postupovať *„čisto algebricky a nemusia teda existovať špecifické akty spôsobilé kompenzovať presne vyčíslenú utrpenú škodu“*¹⁴⁷. Zástancovia tohto „voľnejšieho“ prístupu dospievajú k záveru, že keď existuje vyrovnaná a koherentná skupinová politika, tak aj operácia, ktorá nevedie k algebrickému saldu rovnému nule, ale odpovedá objektívne skupinovému záujmu, musí byť považovaná za odôvodnenú jednotnou podnikateľskou logikou¹⁴⁸.

Podobne sa však aj v talianskej odbornej literatúre objavujú názory, ktoré podporujú rigoróznejší výklad tejto hypotézy. Konkrétne sa prikláňajú k záveru, že aj formuláciu, že *„škoda absentuje vo svetle komplexného výsledku riadiacej a koordinačnej činnosti“* je potrebné interpretovať v tom zmysle, že je požadovaná *„prísna proporcionalita medzi ujmu spôsobenou každou jednotlivou vnútroskupinovou operáciou a kompenzačnou výhodou“*¹⁴⁹. Podľa zástancov tohto prístupu sa *„širší výklad zrodil, aby reagoval na potrebu čeliť problému dokazovania rozsahu kompenzačných výhod, a teda, ich efektu eliminovať ujmu spôsobenú každou jednotlivou vnútroskupinovou operáciou“*¹⁵⁰. K tomu však dodávajú, že tento problém je vyriešený ustanovením § 2497-bis ods. 5 cod. civ., podľa ktorého *„je správa o riadení interpretovaná právnou vedou tak, že má rekonštruovať analytickým a detailným spôsobom vnútroskupinové vzťahy a určiť v presných kvantitatívnych medziach vplyv riadiacej a koordinačnej aktivity na podnikateľskú činnosť spoločnosti a jej výsledky“*¹⁵¹. Zástancovia tohto striktnejšieho prístupu tak s poukazom na ustanovenie § 2497-bis ods. 5 cod. civ. dochádzajú k záveru, že *„pokiaľ nie je možné presne*

¹⁴⁷ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., 165.

¹⁴⁸ Tamže, s. 167.

¹⁴⁹ SACCHI, Roberto. Sulla responsabilità da direzione e coordinamento nella riforma delle società di capitali. *Giurisprudenza commerciale*. 2003, I, s. 673.

¹⁵⁰ SACCHI, Roberto 2013 op. cit., s. 674 – 675.

¹⁵¹ Tamže, s. 675.

kvantifikovať účinky aktivity riadenia a koordinácie na výkon podnikateľskej činnosti spoločnosti a na jej výsledky, tak z opomenutia tejto informácie v správe o riadení a contrario vyplýva, že sa nevie, či ujma spôsobená jednotlivou vnútroskupinovou operáciou je úplne eliminovaná kompenzačnými výhodami vychádzajúcimi z komplexu vzťahov s inými spoločnosťami v rámci skupiny a že v dôsledku toho nemôže byť uplatnená posledná veta ustanovenia § 2497 ods. 1 c.c.¹⁵².

Ustanovenie § 72 ZOK je jedným z ustanovení, ktoré majú reprezentovať koncepcnú zmenu v právnej úprave koncernov. Samotná formulácia ustanovení § 72 ods. 1 a § 72 ods. 2 ZOK vykazuje určité podobnosti s francúzskym konceptom Rozenblum. Je však potrebné rovnako dodať, že francúzsky model a predovšetkým rozhodovacia prax súdov, ako uvádza zahraničná literatúra¹⁵³, kladie veľký dôraz aj na prvé dve podmienky doktríny, a to na existenciu reálnej, pevne štruktúrovanej skupiny a na existenciu vyrovnanej koherentnej skupinovej politiky. Požiadavka na zachovanie rovnováhy medzi výhodami a nevýhodami (resp. záväzkami jednotlivých spoločností) je tak pokračovaním, resp. zavŕšením dvoch vyššie uvedených podmienok. Oproti tomu česká právna úprava v *zákone o obchodných korporáciách* výslovne nekladie dôraz na existenciu reálnej skupiny. Existenciu jednotnej politiky koncernu síce v § 79 ods. 2 zákon požaduje, ale požiadavka na to, aby takáto politika bola vyrovnaná, v ňom zakotvená nie je. Zároveň, ako bolo uvedené vyššie, otázka, ako chápať „vyrovnanie ujmy“, nie je sporným bodom len v rámci českej odbornej literatúry, ale s podobným problémom sa zaoberá aj talianska odborná literatúra. V prípade priklonenia sa k záveru, že „vyrovnanie ujmy“ podľa § 72 ZOK treba interpretovať a aplikovať v tom zmysle, že musí dôjsť k vyčísleniu a ekvivalentnému vyrovnaniu každej jednotlivkej ujmy, by už česká právna úprava v konceptom Rozenblum mala spoločného veľmi málo a skutočne by pripomínala skôr nemeckú právnu úpravu. Ak *zákon o obchodných korporáciách* našiel svoj inšpiračný zdroj v doktríne Rozenblum, javí sa byť z hľadiska koherentnosti vhodné pristúpiť k širšiemu pojatiu vyrovnania ujmy a netrvať striktne na ekvivalencii vyrovnania každej jednotlivkej ujmy.

¹⁵² SACCHI, Roberto 2013 op. cit., s. 675.

¹⁵³ CONAC, Pierre-Henri. Das französische Recht zur Anerkennung des Gruppeninteresses seit der Rozenblum-Entscheidung. In HOMMELHOFF, Peter; LUTTER, Marcus; TEICHMANN, Christoph (Hrsg.). *Corporate Governance im grenzüberschreitenden Konzern*. Berlin: De Gruyter, 2017, s. 94.

3.3 Právo mimostojacich spoločníkov požadovať odkúpenie svojich podielov zo strany riadiacej osoby

Významným prostriedkom ochrany mimostojacich spoločníkov je právo požadovať za zákonom vymedzených podmienok, aby ovládajúca (v prípade koncernu riadiaca) osoba od nich odkúpila ich podiel, a to za primeranú cenu. Aby mohlo dôjsť k uplatneniu tohto práva, musia byť splnené dva základné predpoklady zakotvené v § 89 ZOK:

1) ovládajúca (resp. v prípade koncernu riadiaca) osoba využíva svoj vplyv v ovládanej osobe (v prípade koncernu riadenej osobe) spôsobom, v dôsledku ktorého dôjde k podstatnému zhoršeniu postavenia spoločníkov ovládanej osoby alebo k inému podstatnému poškodeniu ich záujmov

2) a z tohto dôvodu nie je možné po týchto spoločníkoch spravodlivo požadovať, aby v ovládanej (riadenej) osobe zotrvali.

V spojení s tým z § 90 ods. 3 ZOK vyplýva, že o podstatné zhoršenie postavenia spoločníkov pôjde vždy v prípade, keď sa ovládaná osoba v dôsledku vplyvu podľa § 89 dostane do úpadku. Ako ďalšie príklady podstatného zhoršenia postavenia spoločníka sú uvádzané napríklad opakovaná strata práva na zisk alebo opakované faktické potlačenie hlasovacích práv¹⁵⁴.

Zákon o obchodných korporáciách upravuje aj otázku rozloženia dôkazného bremena. Podľa § 90 ods. 1 ZOK prvý predpoklad, t. j. podstatné zhoršenie postavenia spoločníkov alebo iné podstatné poškodenie ich záujmov, má povinnosť preukazovať v zásade žalobca - spoločník. V § 90 ods. 2 ZOK je zase zakotvené dôkazné bremeno ovládajúcej osoby, a to nasledovne: *„Pri posudzovaní, či k podstatnému zhoršeniu postavenia spoločníkov alebo k inému podstatnému poškodeniu ich oprávnených záujmov podľa § 89 došlo v dôsledku využitia vplyvu ovládajúcej osoby v ovládajúcej osobe, nesie dôkazné bremeno o tom, že k tomu došlo, ovládajúca osoba, iba ak súd rozhodne, že to od nej nemožno požadovať.“* Toto ustanovenie vyvoláva určité nejasnosti, a to v dvoch smeroch: po prvé, zákon hovorí o „využití vplyvu ovládajúcej osoby v osobe ovládajúcej“, avšak z logiky veci by sa malo dokazovanie týkať „využitia vplyvu ovládajúcej osoby v osobe ovládanej osobe.“ Po druhé, zákon stanovuje, že

¹⁵⁴ HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 241.

ovládajúca osoba „nesie dôkazné bremeno o tom, či k tomu [podstatnému zhoršeniu postavenia alebo inému podstatnému poškodeniu záujmov – pozn. aut.] došlo“ v dôsledku využitia jej vplyvu v ovládanej osobe. Ako však poukazuje odborná literatúra¹⁵⁵, záujem ovládajúcej osoby ale v praxi bude opačný – tzn. bude chcieť preukázať, že k zhoršeniu postavenia spoločníka alebo k inému poškodeniu jeho záujmov nedošlo v dôsledku toho, „akým spôsobom ovládajúca osoba využívala svoj vplyv v ovládanej osobe“¹⁵⁶. Túto časť ustanovenia § 90 ods. 2 ZOK tak bude potrebné interpretovať a aplikovať tak, že ovládajúca osoba nesie dôkazné bremeno „o tom, či k tomu nedošlo“.

3.4 Správa o vzťahoch

Ako bolo uvedené vyššie, v súlade s ustanovením § 74 ods. 3 ZOK, riadiaca osoba je vždy ovládajúcou osobou a riadená osoba je ovládanou osobou. Preto bude riadená osoba povinná, v súlade s ustanovením § 82 ZOK, vypracovať správu o vzťahoch. Správa o vzťahoch predstavuje dôležitý prostriedok ochrany spoločníkov, predovšetkým tzv. mimostojacich spoločníkov, a takisto veriteľov riadenej obchodnej korporácie. Tento inštitút upravoval už *Obchodní zákoník*, konkrétne v § 66a ods. 9 – 12, a to pre prípady faktického koncernu (tzn. keď nebola uzavretá ovládacia zmluva). Podobne nemecký akciový zákon zakotvuje, pre prípad existencie faktického koncernu, povinnosť predstavenstva ovládanej spoločnosti vypracovať tzv. správu o vzťahoch medzi prepojenými osobami (§ 312 AktG; *Bericht über die Beziehungen zu verbundenen Unternehmen*). Aj taliansky *Codice civile* upravuje v § 2497-bis ods. 5 povinnosť členov štatutárneho orgánu spoločnosti podliehajúcej činnosti riadenia a koordinácie zostaviť tzv. správu o riadení (*relazione sulla gestione*).

Ako vyplýva z prvého odseku § 82 ZOK, správa popisuje nielen vzťahy medzi ovládanou a ovládajúcou osobou, ale aj ovládanou osobou a ďalšími osobami, ktoré sú ovládané rovnakou ovládajúcou osobou (v ďalšom texte budú tieto osoby označované ako „prepojené osoby“), a to za uplynulé účtovné obdobie. Povinným vypracovať

¹⁵⁵ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 220.; HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 242.

¹⁵⁶ HAVEL, Bohumil in ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 242.

správu je štatutárny orgán ovládanej osoby, pričom sa tak má stať do 3 mesiacov od skončenia účtovného obdobia.

V druhom odseku § 82 *zákon o obchodných korporáciách* zakotvuje pomerne podrobne obsahové náležitosti správy o vzťahoch. V prvom rade sa požaduje uvedenie štruktúry vzťahov medzi vyššie uvedenými osobami (to je interpretované tak, že požiadavka sa týka štruktúry prepojenia medzi takýmito osobami a nie konkrétnych vzťahov¹⁵⁷), úlohy ovládanej osoby, ako aj spôsobu a prostriedkov ovládania. Okrem týchto všeobecných informácií popisujúcich štruktúru skupiny, má správa ďalej podávať dynamický pohľad na vzťahy medzi prepojenými osobami¹⁵⁸. Ten poskytuje prehľad jednaní, ktoré boli v poslednom účtovnom období učené na popud alebo v záujme ovládajúcej osoby alebo ňou ovládaných osôb s tým, že zákon k tomu dopĺňa limit, že takéto jednanie sa týkalo majetku, ktorý presahuje 10% vlastného kapitálu ovládanej osoby zisteného podľa poslednej účtovnej závierky (§ 82 ods. 2 písm. d) ZOK). Vedľa prehľadu jednaní spĺňajúcich tento limit zakotvuje *zákon o obchodných korporáciách*, že správa má obsahovať prehľad vzájomných zmlúv medzi prepojenými osobami. V tomto prípade však už nie je stanovený limit, takže je potrebné uviesť všetky zmluvy, tzn. bez ohľadu na hodnotu plnenia. Okrem toho sa v odbornej literatúre uvádza, že nie je podstatné, či takéto zmluvy boli uzavreté v účtovnom období, za ktoré sa správa spracováva, alebo v minulosti, ani to, či na ich základe bolo poskytnuté plnenie alebo ešte nie. Dôležité je, aby v danom období vyplývali z týchto zmlúv nejaké záväzky¹⁵⁹. Významná je tiež posledná požiadavka zakotvená v § 82 ods. 2 písm. f) ZOK, aby do správy o vzťahoch bolo zahrnuté posúdenie toho, či vznikla ovládanej osobe ujma, a tiež posúdenie jej vyrovnania podľa § 71 a § 72 ZOK. Táto formulácia vyvoláva určité interpretačné nejasnosti (pričom podobnými problémami sa zaoberá aj talianska odborná literatúra). Konkrétne, či túto požiadavku chápať v zmysle, že má byť len vo všeobecnej rovine konštatovaný vznik ujmy a rovnako vo všeobecnej rovine má byť konštatované, či došlo k vyrovnaniu ujmy. Alebo naopak chápať túto požiadavku prísnejšie, a to tak, že štatutárny orgán sa má pokúsiť bližšie kvantifikovať ujmu a zhodnotiť aj primeranosť vyrovnania. V odbornej literatúry sa objavujú názory prikláňajúce sa práve k tomuto prísnejšiemu prístupu, tzn. že bude nutné uviesť

¹⁵⁷ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 212.

¹⁵⁸ Tamže, s. 212.

¹⁵⁹ Tamže, s. 214.

konkrétne, v čom ujma spočíva a kvantifikovať ju¹⁶⁰. K problematike vzniku ujmy a vyrovnania sa však viaže ešte § 82 ods. 4 ZOK. Ten požaduje od štatutárneho orgánu, aby ďalej zhodnotil výhody a nevýhody plynúce zo vzťahov medzi prepojenými osobami a tiež uviedol, či prevládajú výhody alebo nevýhody, prípadne aké rizika z toho vyplývajú pre osobu ovládanú. V súvislosti s vyrovnaním ujmy má štatutárny orgán uviesť v správe, či ujma bola alebo bude vyrovnaná podľa § 71 alebo § 72 ZOK, akým spôsobom k tomu došlo alebo dôjde a tiež v akom časovom období.

Zákon o obchodných korporáciách reagujúc na eventuálne problémy, ktoré môžu v praxi v súvislosti so získavaním vyššie uvedených informácií nastať, stanovuje v § 82 ods. 3, že ak štatutárny orgán nemá informácie, ktoré sú potrebné na vypracovanie tejto správy, tak to uvedie aj s vysvetlením v tejto správe.

Funkcia správy o vzťahoch ako prostriedku ochrany minoritných spoločníkov a veriteľov je ďalej posilnená (doplnená) podrobnou úpravou jej preskúmania. Dôkladná analýza tejto časti úpravy týkajúcej sa správy o vzťahoch by si vyžadovala rozsiahle pojednanie, ale vzhľadom na obmedzený rozsah práce sa práca mechanizmu preskúmania správy o vzťahoch venovať podrobnejšie nebude.

Z komparatívneho hľadiska možno konštatovať, že francúzsky koncept Rozenblum nepožaduje vypracovávanie správy, ktorá by popisovala vzťahy a právne jednania medzi spoločnosťami tvoriacimi skupinu. Naopak, správa o vzťahoch je inštitút vlastný nemeckému *Konzernrecht*. Konkrétne podľa § 312 AktG je predstavenstvo ovládanej osoby v prípade neexistencie ovládacej zmluvy povinné vypracovať správu o vzťahoch ovládanej spoločnosti k prepojeným podnikom. Povinnosť vypracovať správu teda nie je daná v prípadoch, keď bola uzavretá ovládacia zmluva, ale ani v prípade začlenenia (§ 323 AktG), ani v prípade uzavretia zmluvy o prevode zisku (§ 316 AktG)¹⁶¹. Zákon explicitne stanovuje, že v správe o vzťahoch musia byť uvedené: všetky právne jednania, ktoré boli v uplynulom roku uskutočnené medzi ovládanou spoločnosťou a ovládajúcim podnikom alebo ostatnými s ním prepojenými podnikmi, alebo na podnet, alebo v záujme týchto podnikov, a tiež všetky opatrenia, ktoré boli v uplynulom obchodnom roku prijaté alebo, naopak, od ktorých bolo upustené na podnet alebo v záujme týchto podnikov. Pri právnych jednaniach musí byť ďalej uvedené, aké

¹⁶⁰ DOLEŽIL, Tomáš in LASÁK, Jan et al. *Zákon o obchodných korporáciách*. 2014 op. cit., s. 641.

¹⁶¹ EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias 2016 op. cit., s. 677.

plnenia a protiplnenia boli poskytnuté, pri opatreniach zase ich dôvody, ako aj ich výhody a nevýhody pre spoločnosť. V neposlednom rade pri vyrovnaní ujmy musí byť jednotlivo uvedené, ako konkrétne došlo k vyrovnaniu. V požiadavkách na obsah správy sa odrážajú vyššie uvedené aspekty právnej úpravy faktických koncernov, a to konkrétne, že každá jednotlivá ujma musí byť vyrovnaná.

Aj talianska právna úprava v rámci ustanovení o publicite ukladá členom štatutárneho orgánu povinnosť vypracovať tzv. správu o riadení. Formulácia požiadaviek na jej obsah v *Codice civile* je oproti nemeckému akciovému zákonu všeobecnejšia. Ustanovenie § 2497-bis ods. 5 cod. civ. požaduje, aby v správe boli uvedené vzťahy medzi spoločnosťou podliehajúcou aktivite riadenia a koordinácie a tými, ktorí vykonávajú riadiacu a koordinačnú činnosť, a ďalšími osobami, ktoré tejto aktivite podliehajú. Okrem toho musí byť v správe uvedené, aký vplyv mala riadiaca a koordinačná činnosť na výkon podnikateľskej aktivity a na jej výsledky. Napriek tomu, že zákon vyznieva pomerne všeobecne, odborná literatúra uvádza, že informácie, ktoré má správa obsahovať, majú byť detailnejšie. Je potrebné uviesť nielen aké typy operácií boli uskutočnené a v akej výške, ale aj informáciu, či takéto operácie boli uskutočnené za trhových podmienok¹⁶². V prípade, že operácie boli uskutočnené za podmienok odlišných od trhových podmienok, musí byť v správe ďalej uvedené, aký účinok mali tieto operácie na výsledok podnikateľskej činnosti jednotlivej spoločnosti a akým spôsobom sa spoločnosti vyhli vzniku ujmy¹⁶³. Talianski autori dodávajú, že z informácií o vzťahoch medzi spoločnosťami tvoriacimi skupinu, by malo byť možné pochopiť, aká je skupinová politika a či je zameraná na to, aby bola dosiahnutá rovnováha medzi záujmami jednotlivých spoločností medzi sebou a záujmami celej skupiny¹⁶⁴.

Možno konštatovať, že všetky analyzované právne poriadky zakotvujúce povinnosť vypracovať správu o vzťahoch požadujú uvedenie pomerne detailných informácií, a to nielen čo sa týka štruktúry skupiny, ale aj právnych jednaní, opatrení, operácií, ktoré boli uskutočnené medzi členmi skupiny.

¹⁶² GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 238.

¹⁶³ Tamže, s. 238.

¹⁶⁴ Tamže, s. 238.

3.5 Možnosť riadiacej osoby udeľovať pokyny týkajúce sa obchodného vedenia riadenej osobe

Ďalším špecifickým dôsledkom, ktorý zákon o obchodných korporáciách spája s existenciou koncernu, je možnosť pre riadiace osoby udeľovať pokyny týkajúce sa obchodného vedenia orgánom riadenej osoby. Ide tak o výnimku z inak všeobecného zákazu, podľa ktorého nikto nesmie udeľovať pokyny týkajúce sa obchodného vedenia orgánu kapitálovej spoločnosti (upravený pre spoločnosť s ručením obmedzeným v § 195 ods. 1 a pre akciovú spoločnosť v § 435 ods. 3 ZOK)¹⁶⁵. Zákon formuluje toto významné oprávnenie v § 81 ods. 1 ZOK nasledovne: „*Orgán riadiacej osoby môže udeľovať orgánom riadenej osoby pokyny týkajúce sa obchodného vedenia, ak sú v záujme riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí riadiaca osoba koncern.*“ Toto ustanovenie vyvoláva určité interpretačné problémy. Predovšetkým, odborná literatúra poukazuje na to, že zákon stanovuje, že pokyny udeľuje orgán riadiacej osoby orgánu riadenej osoby, zatiaľ čo v ustanovení § 79 ZOK, vymedzujúcom koncern a jednotné riadenie, hovorí o tom, že jednotné riadenie vykonáva/presadzuje riadiaca osoba (a nie jej orgány) a jednotnému riadeniu podlieha riadená osoba (a nie jej orgány)¹⁶⁶. Vzhľadom na to, že podľa § 81 ods. 1 ZOK riadiaca osoba môže udeľovať pokyny týkajúce sa obchodného vedenia a obchodné vedenie náleží do pôsobnosti štatutárneho orgánu, adresátom pokynov riadiacej osoby bude štatutárny orgán riadenej osoby, a nie jej ľubovoľný orgán. Odborná literatúra sa ďalej zhoduje na tom, že oprávnenou udeľovať pokyny bude riadiaca osoba¹⁶⁷, čo súvisí s tým, že je to práve riadiaca osoba (a nie jej orgán), kto má povinnosť k náhrade, resp. vyrovnaniu ujmy podľa § 71, resp. § 72 ZOK. V praxi to bude orgán riadiacej osoby, kto bude o pokyne rozhodovať a zároveň ho aj navonok prejavovať. Rovnako však pod hypotézu § 81 ods. 1 ZOK bude spadať aj prípad, keď bude „*pokyn prejavovaný inak, ak bude zrejmé, že vychádza od riadiacej osoby*“¹⁶⁸.

Zákon ďalej požaduje, aby pokyny riadiacej osoby boli „*v záujme riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí riadiaca osoba koncern.*“ Z tejto formulácie vyplýva, že

¹⁶⁵ Ďalšiu výnimku predstavuje tiež ustanovenie § 51 ods. 2 ZOK.

¹⁶⁶ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 227. ; DOLEŽIL, Tomáš In LASÁK, Jan et al. 2014 op. cit., s. 635.;

¹⁶⁷ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 227.; ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 35.

¹⁶⁸ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 227.

sú teda prípustné pokyny, ktoré sú pre riadenú spoločnosť nevýhodné. Zákonodarca na tomto mieste opäť (tak ako v prípade § 72 ods. 1 ZOK) odkazuje na „záujem riadiacej osoby alebo inej osoby, s ktorou tvorí riadiaca osoba koncern“, a nie na koncernový záujem, ktorý definuje jednotné riadenie (§ 79 ods. 2 ZOK). Ako bolo odôvodnené vyššie, je vhodné interpretovať ustanovenie § 81 ods. 1 ZOK tak, že pokyn riadiacej osoby má byť v spoločnom koncernovom záujme, *a contrario* teda nie v záujme jednotlivých spoločností, ktoré tvoria koncern¹⁶⁹.

Pri interpretácii tohto ustanovenia zostáva spornou otázka záväznosti pokynov riadiacej osoby pre riadenú osobu. V odbornej literatúre sa objavujú názory, že § 81 ods. 1 ZOK nezakotvuje záväznosť pokynov¹⁷⁰. Poukazované je mimo iné na to, že ak by došlo k prijatiu záveru, že pokyny udeľované riadiacou osobou sú pre riadenú osobu záväzné, bolo by potrebné sa zaoberať otázkou zodpovednosti medzi riadiacou osobou a adresátom pokynu. Časť autorov sa naopak prikláňa k záveru, že analyzované ustanovenie zakotvuje záväznosť pokynov¹⁷¹. Tento výklad reaguje na potreby praxe, keďže riadiace osoby by tak získali legálny nástroj presadzovania jednotného riadenia za predpokladu, že by boli splnené ostatné predpoklady stanovené zákonom pre jednotné riadenie¹⁷².

Otázkou záväznosti pokynov sa doktrína Rozenblum explicitne nezaobrá, vytvára len priestor pre to, aby sa riadená osoba pokynmi dobrovoľne riadila¹⁷³. Podobne talianska úprava nezakotvuje záväznosť takýchto pokynov a právnej vede prevláda názor, že osoba podliehajúca aktivite riadenia a koordinácie má možnosť, ale nie povinnosť, sa pokynmi riadiť¹⁷⁴. Naopak, záväznosť pokynov ovládajúcej osoby zakotvuje *Aktiengesetz* pre ovládanú osobu v prípade zmluvného koncernu v § 308. Podobne aj *European Model Company Act* zakotvil záväznosť pokynov materskej spoločnosti pre riadiace orgány dcérskej spoločnosti, avšak za predpokladu, že budú splnené podmienky v § 15.16, tzn. podmienky, za splnenia ktorých nebude manažment dcérskej spoločnosti považovaný, že jednal v rozpore so svojimi fiduciárnymi

¹⁶⁹ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 227

¹⁷⁰ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 35 – 36.

¹⁷¹ ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 228.; HAVEL, Bohumil In ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. 2017 op. cit., s. 227.

¹⁷² ČECH, Petr; ŠUK, Petr 2016 op. cit., s. 228.

¹⁷³ ČERNÁ, Stanislava 2014 op. cit., s. 36.

¹⁷⁴ GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe 2014 op. cit., s. 117, 121.

povinnosťami, aj keď jednal v rozpore so záujmami dcérskej spoločnosti. Tým mala byť, ako uvádza jeden z autorov modelového zákona, zabezpečená väčšia miera flexibility riadenia skupiny¹⁷⁵ a zároveň tým bude poskytnutá väčšia miera istoty pre členov materskej i dcérskej spoločnosti¹⁷⁶.

Možnosť riadiacej osoby udeľovať pokyny riadenej osobe ohľadne obchodného vedenia je jedným z prejavov jednotného riadenia. Analyzované právne poriadky vytvárajú spravidla priestor, aby sa riadená osoba pokynmi dobrovoľne riadila. Výslovne záväznosť pokynov ustanovuje len nemecký akciový zákon, a to len ohľadne zmluvného koncernu. *Zákon o obchodných korporáciách* neobsahuje výslovné ustanovenie o záväznosti pokynov, ale vzhľadom na to, že v praxi riadené osoby bežne dostávajú inštrukcie o riadiacich osôb, javí sa byť žiaduce dospieť k záveru o záväznosti takýchto pokynov z dôvodu, že sa tak vytvorí priestor pre väčšiu flexibilitu riadenia koncernu a tiež to povedie k väčšej miere istoty pre členov orgánov riadenej osoby.

¹⁷⁵ CONAC, Pierre Henri 2016 op. cit., s. 308.

¹⁷⁶ Tamže, s. 309.

Záver

Právny režim koncernov predstavuje pomerne komplexnú a zložitú oblasť obchodného práva. Napriek významnej úlohe, ktorú v ekonomickom živote v Európskej únii koncerny (resp. skupiny spoločností) zastávajú, doposiaľ nebola prijatá úprava, ktorá by zjednotila právny režim koncernov na úrovni Európskej únie. Skupiny spoločností, ktoré vyvíjajú činnosť vo viacerých krajinách, sa tak musia prispôbiť rozdielnym požiadavkám zakotveným jednotlivými právnymi poriadkami. Napriek rozdielom, ktoré medzi právnymi úpravami jednotlivých štátov existujú, možno pozorovať určité tendencie vo vývoji koncernového práva, a tak do istej miery aj približovanie sa právnych úprav.

Cieľom tejto práce bolo zanalyzovať právnu úpravu koncernového práva v Českej republike po rekodifikácii súkromného práva. Zároveň bolo cieľom aj jej zhodnotenie, a to na základe porovnania s francúzskym konceptom Rozenblum a nemeckým modelom úpravy *Konzernrecht*. Výsledkom tejto analýzy a zhodnotenia malo byť zistenie, či česká právna úprava reprezentuje jeden z uvedených modelov alebo ide o tzv. tretiu cestu.

V súvislosti s rekodifikáciou súkromného práva v Českej republike došlo k významným zmenám v oblasti koncernového práva. Český zákonodarca sa pri formulácii právnej úpravy prihlásil k francúzskemu konceptu Rozenblum, ktorý sa v poslednej dobe stal vzorom, resp. východiskom pre právnu úpravu a judikatúru týkajúcu sa skupín spoločností v niektorých štátoch. Navyše tento koncept odporúčajú ako referenčný bod aj rôzne skupiny odborníkov, ktoré formulovali odporúčania pre postup Európskej únie, a rovnako tiež skupiny akademikov, ktoré vypracovali návrhy úpravy koncernového práva vychádzajúc práve z konceptu Rozenblum. Zároveň však nemožno odhliadnuť od skutočnosti, že právna úprava účinná v Českej republike do konca roku 2013 mala za svoj inšpiračný zdroj nemecký model *Konzernrecht* a určité aspekty tohto modelu možno pozorovať aj v novej právnej úprave, a to nielen v samotnom texte *zákona o obchodných korporáciách*, ale aj pri výklade určitých otázok.

V rámci podrobnejšieho skúmania pojmu koncernového záujmu bolo v práci poukázané na to, že v tomto znaku sa prejavuje blízkosť českej právnej úpravy s konceptom Rozenblum, tzn. že koncernový záujem je potrebné chápať práve ako

záujem koncernu ako celku, a nie ako sumu záujmov jednotlivých členov koncernu. V príslušnej časti práce bolo ďalej poukázané na to, že *zákon o obchodných korporáciách* síce požaduje existenciu jednotnej politiky koncernu, na rozdiel od doktríny Rozenblum však nie je požadovaná jej vyrovnanosť. Jednotná politika koncernu sa javí byť dôležitým aspektom právnej úpravy, a to predovšetkým v súvislosti s vyrovnávaním ujmy v režime § 72 ZOK. Ak totiž vznikla ujma v dôsledku vykonávania vplyvu zo strany riadiacej osoby a nemá dôjsť k aplikácii ustanovení § 71 ods. 1 – 3 ZOK o povinnosti k náhrade ujmy a ručení, musí riadiaca osoba, okrem iného, preukázať, že ujma bola alebo bude vyrovnaná. Predovšetkým preukázanie, že ujma bude v budúcnosti vyrovnaná, bude do značnej miery závisieť od poukázania na jednotnú politiku, ktorá zo svojej podstaty smeruje do budúcnosti a ktorá umožňuje predvídať, že sú vytvorené podmienky na to, aby došlo k vyrovnaniu ujmy v rámci koncernu. Posledný znak jednotného riadenia, t. j. koordinácia a koncepčné riadenie aspoň jednej z významných zložiek alebo činností v rámci podnikania koncernu, je v skúmaných právnych poriadkoch chápaná pomerne podobne. V neposlednom rade sa druhá kapitola venovala tiež otázke koncernovej deklarácie. Povinnosť koncernovej deklarácie upravuje okrem českej právnej úpravy aj talianska právna úprava, avšak líšia sa spôsoby, akými má byť táto povinnosť splnená.

Tretia kapitola sa zamerala na právne dôsledky, ktoré *zákon o obchodných korporáciách* spája s existenciou koncernu. Podrobne rozobrané bolo predovšetkým ustanovenie § 72 ZOK, ktoré je jedným z ustanovení, ktoré majú reprezentovať koncepčnú zmenu v právnej úprave koncernov. Samotná formulácia ustanovení § 72 ods. 1 a § 72 ods. 2 vykazuje určitú podobnosť s francúzskym konceptom Rozenblum. Je však rovnako potrebné dodať, že francúzsky koncept a rozhodovacia prax kladú veľký dôraz aj na prvé dva podmienky tejto doktríny, a to na existenciu reálnej, pevne štruktúrovanej skupiny a na existenciu vyrovnanej koherentnej politiky. Požiadavka na zachovanie rovnováhy medzi výhodami a nevýhodami (ujmami) je teda akýmsi pokračovateľom, resp. završením predchádzajúcich dvoch požiadaviek. Oproti tomu česká právna úprava v príslušných ustanoveniach *zákona o obchodných korporáciách* nekladie dôraz na existenciu reálnej skupiny v duchu doktríny Rozenblum, pričom jednotnú politiku koncernu uvádza len v § 79 ods. 2 ZOK, ale požiadavka na jej vyrovnanosť v ňom zakotvená nie je. V prípade prijatia širšieho pojatia vyrovnania

ujmy, t. j. že nemusí byť prísne ekvivalentne vyrovnávaná každá jednotlivá ujma, ale postačí, ak z celkového pohľadu nedochádza k „hrubej nerovnováhe“ medzi sumou ujem, ktoré jednotlivá spoločnosť utrpí, a výhodami, ktoré pre ňu z koncernu vyplynú, možno uvažovať, že ide o uplatnenie konceptu Rozenblum. Zároveň však česká právna úprava koncernov zakotvuje, tak ako nemecký model, povinnosť pre členov štatutárneho orgánu riadenej osoby vypracovať správu o vzťahoch a právo mimostojacich spoločníkov za zákonom stanovených podmienok požadovať, aby riadiaca osoba odkúpila ich podiely. Ochrana mimostojacich spoločníkov a veriteľov podľa doktríny Rozenblum býva považovaná na nedostatočnú, na čo poukazovali aj autori *European Model Company Act*, ktorí tiež upravili dodatočné nástroje ochrany uvedených skupín osôb. Okrem toho, za účelom zaistenia väčšej transparentnosti, požaduje zákon o obchodných korporáciách zverejnenie informácie o príslušnosti ku koncernu ako predpoklad aplikácie § 72 ZOK. Česká právna úprava z tohto pohľadu ide ďalej než francúzsky koncept Rozenblum, ktorý však je modelom trestnoprávnym zakotvujúcim podmienky, za splnenia ktorých nedôjde k založeniu trestnej zodpovednosti členov riadiacich orgánov, a preto sa týmito obchodnoprávnymi aspektmi nezaobera. Navyše, ak sa prikloníme k záveru o záväznosti pokynov, ktoré riadiaca osoba môže udeľovať riadenej osobe ohľadom obchodného vedenia, možno dospieť k záveru, že česká právna úprava ide ďalej nielen ako samotný francúzsky koncept Rozenblum, ale aj ako nemecká právna úprava týkajúca sa faktických koncernov.

Odpoveď na otázku, či nové české koncernové právo má bližšie k francúzskemu konceptu Rozenblum, nemeckému *Konzernrecht* alebo predstavuje tretiu cestu, nie je jednoznačná, závisí od výkladu niektorých kľúčových ustanovení a v tomto štádiu zostáva do značnej miery otvorená pre ďalšiu diskusiu. Je nepochybné, že zavedenie možnosti a podmienok, za ktorých môže riadiaca osoba pri vykonávaní vplyvu na činnosť riadenej osoby uprednostňovať koncernové záujmy a nebude povinná k náhrade ujmy vzniknutej v jeho dôsledku, a zavedenie možnosti vyrovnania ujmy v režime § 72 ZOK majú svoj základ v koncepte Rozenblum, a pri priklonení sa k širšiemu výkladu vyrovnania ujmy možno dospieť k záveru, že česká právna úprava reprezentuje koncept Rozenblum. Zároveň však nové české koncernové právo ide ďalej než koncept Rozenblum, čo súvisí s tým, že koncept Rozenblum bol rozvinutý v rámci rozhodovania v trestných veciach. Ochrana mimostojacich spoločníkov a veriteľov podľa tohto

konceptu tak spočíva v podstate „len“ na tom, že bude udržiavaná rovnováha medzi členmi skupiny – rovnováha v štruktúre skupiny, rovnováha v jednotnej skupinovej politike a v neposlednom rade rovnováha medzi záväzkami medzi členmi skupiny. Pokiaľ ide o nemecký model *Konzernrecht*, možno v novej českej právnej úprave koncernov pozorovať aj určité prejavy tohto modelu. Ochrana mimostojacich spoločníkov a veriteľov je posilnená vďaka zakotveniu povinnosti vypracovať správu o vzťahoch, čo je inštitút typický pre nemeckú právnu úpravu. Navyše, v prípade prijatia prísnejšieho pojatia vyrovnania ujmy, t. j. že každá jednotlivá ujma musí byť vyčíslená a ekvivalentne vyrovnaná, by sa česká právna úprava podobala viac na nemeckú právnu úpravu faktického koncernu v *Aktiengesetz* postaveného na princípe vyrovnania každej jednotlivéj ujmy. Česká právna úprava však vychádza z uznania existencie koncernového záujmu, ktorý môže prevážiť nad záujmami jednotlivých spoločností tvoriacich koncern, zatiaľ čo nemecká právna úprava vychádza z toho, že aj po začlenení do faktického koncernu má prednosť naďalej záujem jednotlivéj spoločnosti pred koncernovými záujmami. Vyrovnanie ujmy v *Aktiengesetz* je okrem toho upravené ako reakcia na jednotlivé zásahy ovládajúcej osoby, ktoré od seba možno oddeliť. Česká právna úprava naopak vychádza z toho, že v rámci koncernu dochádza k systematickému prijímaniu opatrení riadiacou osobou vo vzťahu k riadeným osobám.

Na základe vyššie uvedeného by som sa priklonila k záveru, že nové české koncernové právo predstavuje tretiu cestu. Keďže je česká právna úprava ešte len v počiatkoch svojej aplikácie a neubehlo ešte dostatok času pre rozvinutie judikatúry vo veciach koncernov podľa novej právnej úpravy, závery o obsahovej blízkosti nového českého koncernového práva s francúzskym konceptom Rozenblum alebo nemeckým *Konzernrecht* sa môžu meniť.

Zoznam použitej literatúry

Monografie a komentáre k zákonom

ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Bova Polygon, 2016. 373 s. ISBN 978-80-7273-177-0.

ČERNÁ, Stanislava. *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. Praha: C. H. Beck, 1999, 140 s. ISBN 80-7179-245-4.

ČERNÁ, Stanislava; ŠTENGLOVÁ, Ivana; PELIKÁNOVÁ, Irena, a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 640 s. ISBN 978-90-7478-735-5.

DĚDIČ, Jan; ŠTENGLOVÁ, Ivana; KRÍŽ, Radim; ČECH, Petr. *Akciové společnosti*. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 672 s. ISBN 978-80-7400-404-9.

DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu. Analýzy a náměty pro rekonstrukci*. Praha: Auditorium, 2008. 173 s. ISBN 978-80-903786-3-6.

EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias. *Aktien- und GmbH-Konzernrecht*. 8. vyd. München: C. H. Beck, 2016. s. 76. ISBN 978-3-406-69074-7.

EMMERICH, Volker; HABERSACK, Mathias. *Konzernrecht*. 10. vyd. München: C. H. Beck, 2013. 1033 s. ISBN 978-3-406-65310-0.

GALGANO, Francesco; SBISÀ, Giuseppe. *Direzione e coordinamento di società*. 2. vyd. Bologna: Zanichelli Editore, 2014. 391 s. ISBN 978-88-08-16822-1.

GOERDELER, Reinhard; HOMMELHOFF, Peter; LUTTER, Marcus; ODERSKY, Walter; WIEDEMANN, Herbert (ed.). *Festschrift für Alfred Kellermann zum 70. Geburtstag*. e-book. 1991. s. 257-270. ISBN 978-3-11-089838-5.

HOMMELHOFF, Peter; LUTTER, Marcus; TEICHMANN, Christoph (Hrsg.). *Corporate Governance im grenzüberschreitenden Konzern*. Berlin: De Gruyter, 2017. 523 s. ISBN 978-3-11-047249-3.

LASÁK, Jan; POKORNÁ, Jarmila; ČÁP, Zdeněk; DOLEŽIL, Tomáš a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1608 s. ISBN 978-80-7478-537-5.

PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 174 s. ISBN 978-80-7357-745-2.

SBISÀ, Giuseppe. *Direzione e coordinamento di società*. Milano: EGEA, 2012. 399 s. ISBN 978-88-238-3529-0.

ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Milošovi Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 447 s. ISBN 80-86898-81-4.

ŠTENGLOVÁ, Ivana; HAVEL, Bohumil; CILEČEK, Filip; KUHN, Petr; ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. 1128 s. ISBN 978-80-7400-540-4.

TOMBARI, Umberto. *Diritto dei gruppi di imprese*. Milano: Giuffrè, 2010. 213 s. ISBN 88-14-15365-5.

ZIEGLER, Velina. *Konzernleitung im Binnenmarkt*. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2016. 278 s. ISBN 978-3-452-28771-7.

Odborné články

BOURSIER, Marie-Emma. Reconnaissance du fait justificatif de groupe de sociétés dans l'abus de biens sociaux: vers un assouplissement de la jurisprudence Rozenblum?. *Revue des sociétés*. 2016, č. 9. s. 539 – 542.

CHIAPPETTA, Francesco; TOMBARI, Umberto. Perspectives on Group Corporate Governance and European Company Law. *European Company and Financial Law Review*. 2012, roč. 9, č. 3, s. 261-274. ISSN 1613-2556.

CONAC, Pierre-Henri. Director's Duties in Groups of Companies – Legalizing the Interest of the Group at the European Level. *European Company and Financial Law Review*. 2013, roč. 10, č. 2, s. 194 - 226. ISSN 1613-2556.

CONAC, Pierre-Henri. The Chapter on Groups of Companies of the European Model Company Act (EMCA). *European Company and Financial Law Review*. 2016, roč. 13, č. 2, s. 301 - 321. ISSN 1613-2556.

ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 6, č. 2, s. 33 - 41. ISSN 1803-6554.

ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace&Praxe*. 2014, č. 1.

Forum Europaeum Konzernrecht. Konzernrecht für Europa. *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht*. 1998, roč. 27, č. 4, s. 672 – 772. ISSN 1612-7048.

PARIENTE, Maggy. The Evolution of the Concept of “Corporate Group” in France. *European Company and Financial Law Review*. 2007, roč. 4, č. 3. s. 317 – 345. ISSN 1613-2556.

PELIKÁN, Robert. *Nová úprava koncernů v českém zákoně o obchodních korporacích*. [online]. 2013. [cit. 2018-05-16] Dostupné z WWW: <<https://www.obczan.cz/clanky/nova-uprava-koncernu-v-ceskem-zakone-o-obchodnich-korporacich>>.

SACCHI, Roberto. Sulla responsabilità da direzione e coordinamento nella riforma delle società di capitali. *Giur. Comm.* 2003, I. s. 661-677.

WINNER, Martin. Evropský vývoj ve společenském právu: K akčnímu plánu z prosince 2012. In *XXI. Karlovarské právnícké dny 2013*. Praha: Nakladatelství Leges, 2013. s. . ISBN 978-80-87212-77-6.

Právne predpisy

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Aktiengesetz vom 6 September 1965 (BGBl. I S. 1089).

Codice civile Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262.

Judikatura

Rozhodnutie Tribunal correctionnel de Paris zo 16. mája 1974, Gazette du Palais 1974.

Rozhodnutie Trestnoprávnej komory Kasačného dvora zo 4. februára 1985, sp. zn. 84-91. 581.

Rozhodnutie Trestnoprávnej komory Kasačného dvora zo 6. apríla 2016, sp. zn. 15-80.150.

Ostatné

Akčný plán: Európske právo obchodných spoločností a správa a riadenie spoločnosti – moderný právny rámec pre angažovanejších akcionárov a udržateľnejšie spoločnosti COM (2012) 740. [online]. 2012 [cit. 2018-04-17]. Dostupné z WWW: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0740&from=CS>>

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Dostupné z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>>.

European Model Company Act [online]. 2017 [cit. 2018-05-20]. Dostupné z WWW: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348>.

Report on the recognition of the interest of the group [online]. 2016 [cit. 2018-04-17]. Dostupné z WWW: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2888863>.

Report of the Reflection Group on the Future of EU Company Law [online]. 2011 [cit. 2018-04-17]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf>.

Uznesenie Európskeho parlamentu zo 14. júna 2012 o budúcnosti európskeho práva obchodných spoločností, P7_TA(2012)0259. In europarl.europa.eu [online]. 2012 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0259+0+DOC+XML+V0//SK>>.

Abstrakt

Názov práce: Nové české koncernové právo – francúzsky koncept Rozenblum, nemecké Konzernrecht alebo tretia cesta?

Cieľom tejto práce je analýza právnej úpravy koncernov v Českej republike po rekodifikácii súkromného práva, a to na pozadí porovnania s francúzskym konceptom Rozenblum a nemeckým modelom úpravy koncernov, doplneného o porovnanie s talianskou právnou úpravou a modelovým zákonom *European Model Company Act*.

Práca sa člení do troch kapitol. Prvá kapitola popisuje základné črty dvoch významných prístupov ku skupinám spoločností v Európe, a to nemeckého a francúzskeho modelu, a vytvára tak východisko pre analýzu v ďalších kapitolách. V rámci tejto kapitoly je popísaná aj právna úprava skupín spoločností v Taliansku, navrhovaná úprava skupín spoločností v modelovom zákone a tiež vývoj úvah a prístupov Európskej únie k problematike skupín spoločností.

Druhá kapitola sa zaoberá charakteristikou koncernu. Najprv je koncern vymedzený všeobecne a následne je prezentovaná jeho legálna definícia podľa *zákona o obchodných korporáciách*. Ďalej sú analyzované tri znaky jednotného riadenia vyplývajúce z jeho legálnej definície. Uvedené tri znaky a prístupy k nim sú porovnávané z hľadiska ich prítomnosti v právnych režimoch Nemecka, Francúzska a Talianska a rovnako z hľadiska ich obsahových rozdielností. Záver kapitoly je venovaný koncernovej deklarácii, pričom komparácia sa v tomto ohľade zameriava na porovnanie s talianskou právnou úpravou zakotvujúcou pomerne rozsiahle povinnosti vo vzťahu k publicite.

Tretia kapitola sa zameriava na právne dôsledky, ktoré *zákon o obchodných korporáciách* spája s existenciou koncernu. Pozornosť je venovaná predovšetkým otázke vyrovnávania ujmy v režime § 72 ZOK a rozdielnym prístupom k výkladu tohto ustanovenia v odbornej literatúre. Okrem toho sú v tejto časti práce analyzované v jednotlivých subkapitolách aj ďalšie právne dôsledky, vrátane možnosti riadiacej osoby udeľovať orgánom riadenej osoby pokyny, a ďalej je skúmané, prípadne porovnávané, či podobný právny dôsledok je predvídaný aj v rámci právneho režimu koncernov niektoej z krajín, ktoré sú v tejto práci analyzované.

V závere sú zhrnuté výsledky plynúce z porovnania parciálnych otázok problematiky koncernového práva uvedené v jednotlivých kapitolách.

Kľúčové slová: koncerny, jednotné riadenie, koncernový záujem, vyrovnávanie ujmy

Abstract

Title of the thesis: New Czech corporate group law – the French Rozenblum concept, the German Konzernrecht or a third approach?

This thesis aims to analyse the legal regulation of groups of companies in the Czech Republic after the recodification of private law, set against the backdrop of the French concept Rozenblum and the German model of regulation of groups of companies. The references and comparison with the Italian legal regulation as well as with model company statute European Model Company Act are also made in the corresponding parts of the thesis.

The thesis is divided into three chapters. The first chapter describes the main characteristics of the two important regulatory models of groups of companies in Europe, namely the German and the French model, and forms a basis for the analysis in the following chapters. The chapter then proceeds to outline the legal framework governing groups of companies in Italy as well as the regulation proposed for groups of companies in European Model Company Act and to describe the development of reflections and approaches of the European Union towards the phenomenon of groups of companies.

The second chapter deals with the description of group of companies. Firstly, there is an attempt to characterise a corporate group in general, followed by its legal definition found in the Czech Business Corporations Act. Secondly, the three main features of the single management, which derive from its legal definition, are examined. The three mentioned features and approaches to them are compared from the point of view of their occurrence in the German, French and Italian legal regimes as well as their different content. The last part of this chapter is dedicated to the group declaration, focusing on comparison with the Italian legal regulation which provides for extensive duties regarding the disclosure.

The third chapter focuses on legal consequences which the Business Corporations Act provides for the existence of a group of companies. Attention is especially paid to the issue of settlement of damage pursuant to Section 72, and to the different approaches to the interpretation of this provision in the relevant literature. Furthermore, other legal consequences connected with the existence of a group of companies are also

analysed in the individual subchapters, including the right of a dominant entity to give instructions to a dependant person. It is also examined and compared if similar legal consequences are provided for in the legal framework of other countries.

In the conclusion, there is a summary of results which were obtained on the basis of the comparison of partial issues regarding the law of corporate groups.

Key words: corporate groups, single management, interest of the group, settlement of damage